

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
KATEDRA ANGLISTIKY

DIPLOMOVÁ PRÁCE

**VÝUKA ANGLIČTINY VE 3. TŘÍDĚ
ZÁKLADNÍ ŠKOLY**

**Teaching English in the 3rd Form of Primary
school**

Autor: Sylvie Kořínková, 5. NŠ/AJ+TV

Vedoucí práce: Mgr. Petr Dvořák

České Budějovice 2009

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Výuka angličtiny ve 3. třídě základní školy vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů uvedených v bibliografii.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č.111/1998 Sb., o vysokých školách, v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě, fakultou v elektronické podobě ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

V Českých Budějovicích.....2009

.....

podpis diplomanta

Poděkování

Chtěla bych touto cestou poděkovat vedoucímu své diplomové práce Mgr. Petru Dvořákovi za odborné vedení a veškeré cenné rady a připomínky a také za jeho pomoc a ochotu.

Dále mé poděkování patří mé rodině, která mne velmi podporovala a všem vyučujícím anglického jazyka, kteří byli ochotni mi pomoci s výzkumem a svolili s navštívením jejich výuky. A největší dík náleží dětem, kterým moje přítomnost na hodinách nevadila a neodváděla je od práce.

Anotace

Název: Výuka angličtiny ve 3. třídě základní školy

Vypracovala: Sylvie Kořínková

Vedoucí práce: Mgr. Petr Dvořák

Diplomová práce řeší problematiku výuky anglického jazyka na základní škole, konkrétně ve 3. ročníku, kvalifikaci učitelů, materiální zabezpečení a ostatní faktory ovlivňující výuku. První část je teoretická – řeší teoretické předpoklady výuky angličtiny ve 3. třídě základní školy jako je Rámcový vzdělávací program, Školní vzdělávací program, hodinová dotace atd. Tento oddíl se také zabývá tím, jak by měla výuka ve 3. třídě základní školy probíhat. Jaké metody a pomůcky by mohly být zvoleny vzhledem k možnostem a potřebám žáků. Jsou zde shrnuty základní předpoklady a doporučení pro efektivní výuku. Ve druhé části jsem se na dotazníkovém šetření pokusila nastítnit situaci, jaká panuje na vybraných českobudějovických školách. Jak výuka probíhá v praxi, jaká je kvalifikace učitelů, jaké jsou používány vyučovací materiály a jak jsou naplňovány cíle výuky anglického jazyka.

Abstract

Title: Teaching English in the 3rd Form of Primary School

This thesis examines the issue of teaching English to third-year students in the Czech primary school system. It looks specifically at such factors as teacher qualifications, physical security, classroom equipment and facilities, and other elements influencing the effectiveness of the lessons. The first part is theoretical, discussing general education theory for primary school children, recent educational reforms, and practical issues such as various forms of educator reimbursement. Also, the first part presents an “ideal” English lesson, including needed materials and curriculum. The second part of this thesis presents a first-hand look at the effectiveness of English-teaching in Ceske Budejovice, based upon direct observation and analysis of classes as they were being taught.

OBSAH:

1	ÚVOD	7
2	METODICKÉ VYMEZENÍ	9
2.1	CIZÍ JAZYKY NA ŠKOLÁCH	9
2.2	ZMĚNY VE VZDĚLÁNÍ	10
2.2.1	<i>Evropský referenční rámec</i>	10
2.2.2	<i>Rámcový vzdělávací program</i>	11
3	TEORETICKÉ PŘEDPOKLADY	14
3.1	CHARAKTERISTIKA DĚTÍ VE 3. TŘÍDĚ	14
3.2	JAK SE DĚTI UČÍ JAZYK	16
3.3	ŘEČOVÉ DOVEDNOSTI	18
3.3.1	<i>Poslech</i>	19
3.3.2	<i>Mluvení</i>	20
3.3.3	<i>Čtení</i>	22
3.3.4	<i>Psaní</i>	23
3.4	JAKÝM JAZYKEM MLUVIT VE TŘÍDĚ	25
3.5	ORGANIZACE PRÁCE	25
3.6	PODPORA ŽÁKŮ	26
3.7	MOTIVACE	28
3.8	HODNOCENÍ	29
3.8.1	<i>Proč hodnotit</i>	29
3.8.2	<i>Co hodnotit</i>	30
3.8.3	<i>Jak a čím hodnotit</i>	30
3.9	CO BY MĚL ŽÁK UMĚT NA KONCI 3. TŘÍDY	32
3.10	UČITEL CIZÍHO JAZYKA	35
3.10.1	<i>Požadavky na učitele</i>	35
3.10.2	<i>Vzor ideálního učitele</i>	38
3.10.3	<i>Vzdělání</i>	39
3.11	PRAXE	41
4	VLASTNÍ ANALÝZA VÝUKY VE 3. TŘÍDĚ	44
4.1	JEDNOTLIVÉ BODY DOTAZNÍKU	45

4.1.1	<i>Počet žáků</i>	47
4.1.2	<i>Kvalifikace</i>	48
4.1.3	<i>Učebnice</i>	49
4.1.4	<i>Ostatní materiály</i>	52
4.1.5	<i>Spolupráce v zahraničí</i>	53
4.2	ROZBOR HODIN	54
4.2.1	<i>Chyby</i>	56
4.3	NÁZORY DĚTÍ	57
5	ZÁVĚR	60
6	SUMMARY	64
7	BIBLIOGRAFIE	67
8	SEZNAM PŘÍLOH	69

1 Úvod

Angličtina je nejrozšířenějším cizím jazykem v celé Evropě a druhým nejrozšířenějším jazykem ve světě. Wray (2007, s. 5) uvádí, že tento jazyk používají lidé v 45 zemích světa. Odhadem mluví anglicky 300 miliónů rodilých mluvčích a zhruba 300 miliónů lidí používá tuto řeč jako druhý jazyk. Je jazykem vědy, letectví, výpočetní techniky, diplomacie a turismu. V České republice vynikla až v 90. letech, kdy začala konkurovat německému jazyku. Avšak ani po 20 letech není zdaleka tak rozšířena jako v ostatních zemích Evropské Unie. Ze studie GfK Praha z roku 2006, týkající se znalosti jazyků, (dodavatel služeb v oblasti výzkumu trhu a veřejného mínění v České republice) vyplynulo, že v České republice je angličtina až na 3. místě, a to za němčinou a ruštinou. Průzkum dále ukázal, že čtvrtina obyvatel nehovoří žádným cizím jazykem.

O výuku angličtiny je stále větší zájem. V každém městě dnes existuje jazyková škola, která nabízí kurzy se zaměřením pro děti. S výukou začínají i některé mateřské školy. Základní vzdělávání v tomto směru nezůstalo pozadu a stanovilo od školního roku 2007/2008 jako povinný začátek pro výuku cizího jazyka (angličtinu) 3. třídy základní školy (dále jen ZŠ). Některé školy však začínají s výukou již od 1. třídy. V mnoha případech se jedná o nepovinné předměty.

Při výběru své diplomové práce jsem od počátku věděla, že se bude týkat právě angličtiny, protože tento předmět patřil už od základní školy mezi mé nejoblíbenější. Téma práce mě napadlo během povinných praxí při škole. Mým cílem bylo vytvořit studii, která by zmapovala situaci ve výuce angličtiny na českých školách ve 3. ročníku základních škol a pomohla zhodnotit, které vlivy se na úrovni vědomostí žáků nejvíce podílejí.

Vzhledem k tomu, že jsem měla možnost shlédnout během praxe hodiny anglického jazyka na několika ZŠ v Českých Budějovicích, vytvořila jsem si přehled, jak vypadá situace v této oblasti. Školy vynakládají nemalé úsilí i prostředky na vzdělávání v angličtině, ale výsledky tomu často neodpovídají. Jen malý počet žáků má zájem jazyk studovat. U ostatních převládá nízká motivace, nechut' a často podprůměrné

výsledky. Podstatou práce je tedy zjistit, které vlivy se na výuce angličtiny podílejí. Z tohoto důvodu jsem se rozhodla provést výzkum na základních školách v Českých Budějovicích. Zmapování situace poskytuje informace nejen o výuce angličtiny ve 3. třídě ZŠ v tomto regionu, ale přináší též závěry, které lze zobecnit.

Mým cílem bylo ukázat současným a budoucím učitelům a také rodičům, jaká je situace ve výuce, jaké jsou rozdíly ve stylu výuky, jaké je prostředí, je-li opravdu učitel bez vzdělání v této problematice vhodný k výuce a mnoho dalších. Výsledkem této práce by mělo být prakticky využitelné zhodnocení výuky anglického jazyka týkající se odbornosti vyučujících, používaných výukových materiálů a metod, počtu dětí ve třídách a naplnění stanovených cílů.

Vyhodnocení výzkumu by mělo přinést nejen učitelům a rodičům, ale všem zájemcům o tuto problematiku podrobnější informace o tom, jaká kritéria jsou při výuce cizího jazyka důležitá, popřípadě na co si dávat pozor, vybíráme-li školu pro své dítě a bereme-li v potaz velký význam výuky angličtiny v současné době.

2 Metodické vymezení

2.1 Cizí jazyky na školách

V 21. století se bez znalosti cizího jazyka téměř neobejdeme. Předpokládá se, že každý člověk ovládá alespoň jeden cizí jazyk. Vzhledem k integraci České republiky do Evropské Unie si lidé uvědomují nutnost komunikace v cizím jazyce. Nejvíce je to pocíťováno v oblasti obchodní, kulturní a politické. Generace našich prarodičů stavěla svoje základy k osvojování si cizích jazyků na výuce latiny. Latina se vyučovala 3 až 4 hodiny týdně a na takto připravené základy pak navazovala výuka dalších cizích jazyků, hlavně němčiny, francouzštiny a angličtiny. Pak nastoupila povinná výuka ruského jazyka. V tehdejší době chyběla větší motivace k výuce, neboť využitelnost ruštiny pro další uplatnění nebyla příliš velká. Od roku 1989 se otevřením naší země směrem na západ objevila velká poptávka po výuce angličtiny. Vedle tradiční výuky němčiny se s rozvojem výpočetní techniky zvýšila potřeba znalostí angličtiny jako jazyka počítačového, vědeckého, obchodního a technického oboru. Na tuto situaci muselo reagovat i naše školství. Krátce po roce 1989 byla žákům dána možnost vybírat mezi němčinou a angličtinou jako druhým jazykem. Logicky byl o němčinu vždy zájem, protože se jedná o jazyk země, se kterou máme společnou nejen hranici, ale i obchodní a kulturní tradice. Na konci 90. let k lítosti učitelů německého jazyka zájem o výuku klesl a přesunul se jednoznačně ve prospěch angličtiny. Aby tato situace měla pevná pravidla, byla zákonem stanovena povinná výuka angličtiny od 3. třídy ZŠ. Cílem tohoto opatření bylo připravit současné žáky na studium a práci v integrované Evropě, kde se angličtina stala nejčastěji používaným dorozumívacím jazykem.

Stanovení povinné výuky od třetí třídy je logickým výsledkem zkušenosti, že žáci ve věku 8 až 9 let mají velký potenciál se dobře a poměrně snadno učit a zároveň již mají osvojené základy svého mateřského jazyka. Přesto se ne vždy daří rozvíjet u dětí jejich možnosti k požadovaným výsledkům. Školy si uvědomují, že je třeba děti pro jejich budoucí uplatnění v životě připravit a to především po stránce jazykové vybavenosti.

Zaměřila jsem se na výuku ve 3. třídě, abych zjistila, jak se školy a učitelé s touto problematikou vypořádali a zda vědomosti žáků na konci 3. třídy odpovídají stanoveným cílům.

2.2 Změny ve vzdělání

Před dvěma roky prošlo (nejen) základní vzdělávání školskou reformou. Tato reforma vznikla na popud učitelů a přátel školy. Měla přinést efektivnost a přístupnost vzdělávání. Dosud měly všechny školy jasně dané podmínky co a jak učit. Nový způsob přináší pro všechny ze strany státu pouze základní požadavky. Každá škola si pak podle svých podmínek, zkušeností, požadavků stanoví svůj vlastní vzdělávací program.

2.2.1 Evropský referenční rámec

Materiál, který se v nejširším kontextu zabývá výukou cizích jazyků, je Společný Evropský referenční rámec (dále jen ERR). „Společný Evropský referenční rámec poskytuje obecný základ pro vypracování jazykových sylabů, směrnic pro vývoj kurikulů, zkoušek, učebnic, atd, v celé Evropě.“¹

(ERR, 2001, s.1)

V materiálu jsou stanovené cíle a úkoly jazykové politiky formulované v několika bodech, z nichž lze prezentovat např. tento:

„Pouze prostřednictvím lepších znalostí evropských moderních jazyků bude možno zlepšit komunikaci a interakci mezi Evropany s různými mateřskými jazyky, a tak podpořit mobilitu v Evropě, vzájemné porozumění a spolupráci, a překonat předsudky a diskriminaci.“²

(ERR, 2001, s.2)

Cílem ERR je dosáhnout jednoty mezi členy evropských států a rozvíjet kulturní složku. Vícejazyčnost by měla být jedním ze způsobů, jak toho dosáhnout. Obecným zaměřením ERR je zajistit, aby všichni měli prostředky k získání jazykových znalostí. Tato znalost napomůže k většímu mezikulturnímu porozumění. Lidé budou moci komunikovat bez jakýkoliv bariér. ERR podporuje toto celoživotní jazykové úsilí, které je nutné pro dnešní integrovanou Evropu. Učení se jazykům musíme chápat jako

---

¹ <http://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/spolecny-evropsky-referencni-ramec-pro-jazyky>

² <http://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/spolecny-evropsky-referencni-ramec-pro-jazyky>

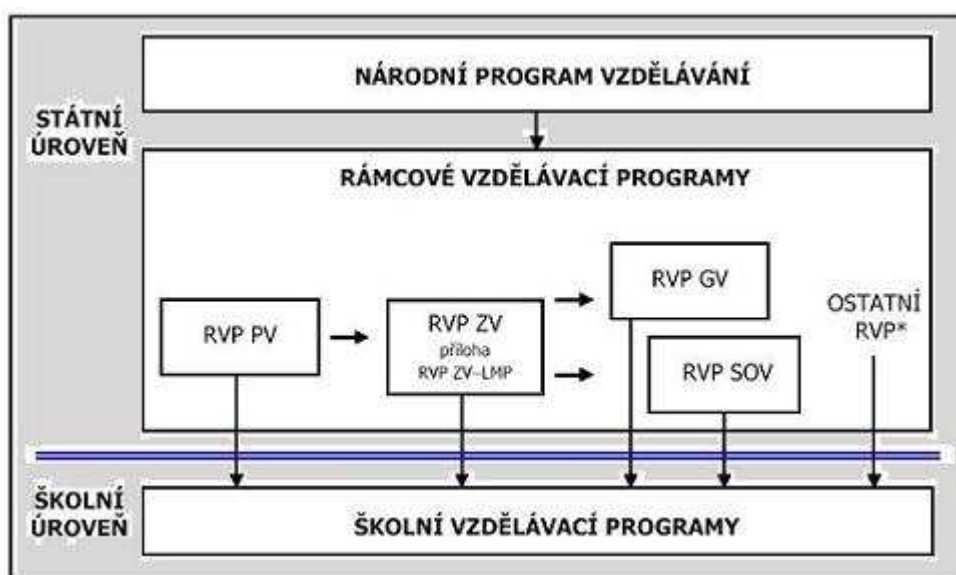
celoživotní proces a pomocí ERR, který nám nabízí prostředky, jak dosáhnout největší úrovně, to můžeme dokázat, nebo se tomu alespoň přiblížit.

Odborníci na jazykovědu tvrdí, že proces osvojování nejde pozorovat a nemůže být usnadněn vědomou manipulací použitých metod. Navíc u každého člověka probíhá jinak. Proto považují za nejefektivnější nechat se jazykem obklopit, a tím vytvořit co nejbohatší jazykové prostředí. Na 1. stupni ZŠ jazyk začíná teprve rozvíjet „jazykové povědomí“, vztah k jazyku. Klade se zde důraz na orální komunikaci s předem jasným obsahem.

V rámci ERR lze získat platné certifikáty na různých úrovních, vést si své portfolio nebo absolvovat zkoušky a samozřejmě se dále celoživotně vzdělávat. Podle ERR byl zpracován následující dokument v jeho jazykové části.

2.2.2 Rámcový vzdělávací program

V roce 2004 byly schváleny nové principy pro vzdělávání. Tímto rozhodnutím se změnilo kurikulární dokumenty, které jsou vytvářeny na úrovni státní a úrovni školské. „Státní úroveň představuje Národní program pro rozvoj vzdělávání a Rámcové vzdělávací programy. Školní úroveň pak představují Školní vzdělávací programy (dále jen ŠVP), podle kterých se uskutečňuje výuka na jednotlivých školách.“³

Systém kurikulárních dokumentů:

³ www.vuppraha.cz/soubory/RVPZV_2007-07.pdf

legenda:

RVP PV: Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

RVP ZV–LMP: Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání a příloha Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání upravující vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením

RVP GV: Rámcový vzdělávací program pro gymnázia

RVP SOV: Rámcové vzdělávací programy pro střední odborné vzdělávání

RVP je rozdělen do devíti vzdělávacích oblastí. Společný základ pro cizí jazyk se nachází v oblasti *Jazyk a jazyková komunikace*, v oboru *Cizí jazyk a Další cizí jazyk*. Obsah tohoto oboru tvoří očekávané výstupy a učivo. Na 1. stupni se obsah člení na 1. období (1. až 3. ročník) a 2. období (4. až 5. ročník). Pro 3. ročník ZŠ platí toto:

„RECEPTIVNÍ, PRODUKTIVNÍ A INTERAKTIVNÍ ŘEČOVÉ DOVEDNOSTI

Očekávané výstupy – 1. období

žák

- *vyslovuje a čte foneticky správně v přiměřeném rozsahu slovní zásoby*
- *rozumí jednoduchým pokynům a větám, adekvátně na ně reaguje*
- *rozlíší grafickou a mluvenou podobu slova*
- *pochopí obsah a smysl jednoduché, pomalé a pečlivě vyslovované konverzace dvou osob s dostatkem času pro porozumění*
- *používá abecední slovník učebnice“⁴*

Tyto očekávané výstupy jsou velmi obecné. Co každý výstup znamená, nebo co by měl vyjadřovat, bude rozebráno v jiné části této práce. Dále k tomuto patří:

„Učivo:

- **pravidla komunikace v běžných každodenních situacích** – pozdrav, poděkování, představování
- **jednoduchá sdělení** – adresa, blahopřání, pozdrav a dopis z prázdnin, omluva, žádost
- **tematické okruhy** – domov, rodina, škola, volný čas a zájmová činnost, oblékání, nákupy, příroda a počasí, tradice a zvyky, svátky, důležité zeměpisné údaje
- **slovní zásoba a tvoření slov** – synonyma, antonyma, význam slov v kontextu
- **základní gramatické struktury a typy vět, základy lexikálního principu pravopisu slov** – věta jednoduchá, tvorba otázky a záporu, pořádek slov ve větě“⁵

⁴ www.vuppraha.cz/soubory/RVPZV_2007-07.pdf

⁵ www.vuppraha.cz/soubory/RVPZV_2007-07.pdf

Tato obecná struktura byla převzata z Evropského referenčního rámce pro jazyky a popisuje pouze holé základy. Další úpravy a více informací přináší až *Školní vzdělávací plán*, který si škola sama vytvoří. Učitel cizího jazyka si podle těchto základů a podle učebnice rozplánuje, co žáky v průběhu 3. ročníku naučí. Vznikne *učební plán předmětu*, který obsahuje dotaci v hodinách, náplň učiva a cíl výuky. Pak si učitel vytvoří *Tematický plán*, kde je přesně rozplánovaný školní rok, podle měsíců.

Cíle RVP spočívají:

- v živém jazykovém základu a předpokladu pro komunikaci žáků v Evropě a ve světě
- ve snižování jazykových bariér a zvýšení mobility lidí do jiných zemí
- v poznávání odlišností ve způsobu života lidí
- v rozvoji pozitivního vztahu k jazyku, v rozvoji osobního i kulturního bohatství

Z výzkumu by mělo vyplynout, zda jsou tyto cíle naplňovány a zda situace v praxi tyto cíle naplnit umožňuje. Změny ve vzdělání by měly pomoci především tomu, aby se žáci chtěli učit, aby byli motivováni a aktivně se zapojovali do procesu učení. Znamená to i změnit přístup k výuce ze strany učitelů a celé školy.

3 Teoretické předpoklady

Protože se práce týká dětí ve 3. ročníku základní školy, je teoretická část zaměřena na věkové období odpovídající dětem v tomto ročníku, tzn. 8 až 10 let. V této části je nastíněno, jaké děti tohoto věku jsou, jak se učí, jak by měly být správně hodnoceny a čím by se dala zvyšovat jejich motivace. V neposlední řadě je v tomto procesu učení důležitý také učitel cizího jazyka, který by měl být na takové úrovni, která povede ke správné a efektivní výuce. Poslední bod se zaměřuje na nejčastější problémy, se kterými se učitel v praxi setkává.

3.1 Charakteristika dětí ve 3. třídě

V období mezi pěti a deseti lety se v dětech odehrávají dramatické změny. Kolem sedmi a osmi let děti začínají chápat dospělý svět jako my. Nasměrovat děti v tomto věku k výuce cizích jazyků je přímo ideální. Následující charakteristika dětí v období 8 až 10 let je pouze obecná a měla by především přispět k pochopení, jaké děti v tomto období jsou a jaké mají studijní dispozice.

Osmi až desetileté děti mají už svůj mateřský jazyk pevně osvojený. Znají základní pravidla pravopisu a syntaxe, umějí jazyk používat, chápou abstraktní pojmy, umějí číst i psát. Děti v tomto věku jsou relativně vyspělé. Převládá v nich stále dětskost, ale začíná se projevovat i dospělost. Mají ustálený pohled na okolní svět, který vnímají všemi smysly. Umí rozpoznat rozdíl mezi realitou a fikcí, co je správné a co není. Jsou zvědavé a neustále se na něco ptají. Jsou schopny dělat rozhodnutí o svém vlastním učení, tzn. jak a kdy se učit. Mají jasné, co dělají rády a co ne. Mají vyvinutý smysl pro spravedlnost. Zajímá je, co se děje ve třídě, začíná jejich první konfrontace s učitelem. Umí pracovat s ostatními a učit se od nich. V tomto věku děti často vidí problém jen z jedné strany a neumí přijmout jiný názor. Také mají potíže se soustředěním na delší dobu. Nedokáží sedět více jak 10 minut v klidu, mají potřebu stále něco dělat.

Na otázku *Jakými žáky jsou děti?* odpovídají Slattery and Willis (2001, s. 4-5) takto:

- vyvíjí se jejich individualita
- učí se několika způsoby, například pozorováním, posloucháním, napodobováním
- nejsou ještě schopny porozumět pravidlům v gramatice
- snaží se pochopit situace pomocí neverbálních vodítek
- mluví v mateřském jazyce o tom, co už umí – to jim pomáhá se učit
- umí napodobit zvuky a mluvu dospělých
- jsou přirozeně zvědavé
- rády si hrají a používají fantazii
- jsou spokojeny s rutinou a opakováním
- pozornost udrží jen krátkou dobu, takže potřebují rozmanitost

Učitel by měl mít na paměti, že se děti rády učí hrou. Nechtějí jen sedět a poslouchat. Samy si chtějí věci vyzkoušet, „osahat“. Také se potřebují naučit jistým pravidlům, omezením, mít ve věcech řád. Jsou stále ve věku, kdy je škola velmi ovlivňuje a má určitý vliv na jejich vývoj. Samy jsou často bezradné a neví, co si počít. V tu chvíli nastupuje učitel, jako rádce a pomocník.

Dále Slattery and Willis (2001, s.4-5) radí, jak může učitel pomoci dětem v učení:

- udělat angličtinu zábavnou – tím se ovlivňuje přístup žáků k učení
- nelámat si hlavu s chybami, být povzbudivý, aby se děti nebály
- používat gesta, pohyby, obrázky
- mluvit co nejvíce anglicky, hlavně o věcech, které vidí
- hrát hry, zpívat písničky, říkat básničky
- vyprávět jednoduché příběhy s obrázky a změnami hlasu
- odpovídat dětem v angličtině, i když se zeptají v mateřštině
- opakovat věty, otázky a přidávat nová slova
- plánovat rozmanité hodiny

Děti v tomto období mohou učiteli pomoci vysvětlovat některá jednoduchá pravidla v jazyce, experimentovat s jazykem, pomáhat při přípravách a podílet se na organizaci. Musí vědět, že jsou do procesu učení zapojeny a kde je jejich místo. Velmi často si děti hrají na učitele se svými kamarády, proto zapojení při hodině s úkolem, který by jinak dělal učitel, je pro ně jako ocenění, váží si toho.

V RVP se o tom, zda je brán ohled na vývoj a předpoklady žáků, nepíše. Je ale zřejmé, že tvůrci tohoto dokumentu, museli o dětech mít nějaké znalosti, jinak by vytyčené předpoklady nebylo možné zvládnout. Jedná se ovšem o žáky bez jakýchkoli poruch či dysfunkcí.

3.2 Jak se děti učí jazyk

Podle Medwell a Wray (2007) existují tři teoretická vysvětlení, jak si děti osvojují jazyk. Prvním z nich je behavioristické. Behavioristický pohled na osvojení jazyka jednoduše tvrdí, že jazykový vývoj je souborem zvyků. V roce 1957 psycholog B. F. Skinner vytvořil teorii v osvojení jazyka, ve které se jazykovědné vyjádření podávalo jako pobídky a odezvy. Jeho teorie tvrdila, že žák přijímá jazykovědný vstup od mluvčích okolo něj a je odměněn za správné opakování a napodobování. Pokud jsou odezvy žáků pozitivně posíleny, mají žáci sklon tyto odezvy opakovat. Skrze trávající zkušenost napodobování, odměňování a opakování se žáci postupně přibližují dospělému jazyku.

Druhým vysvětlením je generativní přístup. Behavioristická teorie B. F. Skinnera byla kritizována Noamem Chomskym. Ten zpochybňoval důležitost pobídky sekvence odezva – odměna v učení jazyka. Tím zpochybnil behavioristický přístup – jak mohou vysvětlit, že malé děti běžně používají výroky, které nikdy předtím neslyšely? Pokud se děti učily skrze napodobování, odkud přišla nová neotřelá řeč, výroky? A to je ten příklad, kdy děti říkají věci, které nikdy předtím neslyšely. Podle Chomského byly zavedeny dva body do teorie osvojení:

- 1) Děti místo napodobování toho, co prvně slyšely, použily vstup údajů, aby rozvíjely svá vlastní pravidla o tom, jak jazyk funguje.
- 2) Proces odvozování, testování a upravování pravidel je tak složitý, že je opravdu úžasné, jak to děti zvládají tak rychle. Ve věku tří let se děti naučí o svém jazyku více, než kolik zvládne popsat odborník na lingvistiku. Jak je možné, že to jde tak rychle? Chomského odpověď zněla, že děti se už musí narodit

s předpřipravenou mentální kapacitou, která jim umožňuje učit se tak rychle. Tak vznikla dimenze jazykového osvojování, která byla vrozená. Je známa jako LAD (Language Acquisition Device).

Vysvětlením třetím je sociální/interaktivní přístup. Chomského přístup k jazykovému osvojení se zdál více sladěný s pozorovatelným důkazem o jazykovém vývoji dítěte. Avšak s uplynutím nějaké doby vyvstaly zdánlivé problémy. Průzkum ukázal, že jazyk, kterým opatrovník mluví k dítěti, není jeho běžný. Pokud měl Chomsky pravdu a děti si vytvářejí vlastní pravidla z toho, co slyší, pak můžeme namítnout, že děti jsou obklopeny modelovým jazykem, jenž není běžný a ukazuje dětem, jak by měly mluvit. Rodiče a ostatní dospělí mluví k dítěti nestandardně, vzorově. Tento přístup zdůraznil roli dospělých a jejich vlivu na vývoj dítěte.

Tento poznatek nám říká, že jazyk je jen vedlejším produktem komunikace. Děti komunikují od narození a je dokázáno, že i jen pár dnů staré dítě dokáže napodobit výraz obličeje matky a zvuk, který vydává. Dítě používá jazyk za účelem něco získat a tím se ho učí.

Pokud tyto znaky popisují, jak se děti učí jazyku, dá se říci, že je to ovlivňuje v jejich prostředí a škole. Poskytuje prostředí dítěte a škola podmínky, ve kterých se jejich jazyk bude dále vyvíjet? Nebo mají sklon k zdůrazňování omezeného pojetí, jak se učit jazyku?

Na začátku se děti učí jazyku nejdříve porozumět, pak ho vyslovit a teprve potom ho číst a psát. Pro naše děti je mnohem těžší pochopit, že se angličtina jinak čte a jinak píše. Je proto nutné připravit je na to. Navíc mají děti obtíže číst a psát v češtině. Jak by po nich mohl učitel chtít hned totéž v angličtině?

Učitel pomáhá dětem učit se také tím, že jeho požadavky jsou přiměřené jejich věku. Logicky nemůže chtít po žákovi 3. třídy, aby vedl odbornou rozpravu, protože je to nad jeho síly. A chtít po „páťákovi“, aby zpíval písničku, která mu přijde dětinská (tedy pod jeho úroveň), je také nesmysl.

Obecné pravidlo zní, že čím mladší dítě, tím více se toho naučí. Mladší žáci reagují na jazyk podle toho, co se s ním dá dělat, nezkoumají, zda jde o abstraktní systém. To má

výhody i nevýhody. Na jedné straně reagují na význam jazyka a nestarají se o samotné věty a slova; na druhé straně nevyvozují analytické vztahy tak jako starší žáci. Mladší žáci mají tu výhodu, že umí skvěle pracovat s mimikou, jsou přirození a jsou připraveni užít si aktivity, které jim učitel připravil. Tyto faktory ukazují, jak dosáhnout co největší motivace a proměnit tak hodinu angličtiny v příjemný zážitek.

Na co by měl učitel pamatovat:

- aktivity by měly být jednoduché, aby děti věděly, co se od nich čeká
- úkol by měl být v rámci jejich možností
- aktivity by měly být založeny zejména na mluvení
- psaní by mělo být, zejména u hodně malých dětí, minimálně
- měl by žákům vysvětlit, proč se učí zrovna to či ono, děti by měly znát cíl

V aktivitách by měly být: písničky, říkanky, krátké příběhy, kreslení, stříhání, lepení, pohyb. Děti se učí angličtině nejen ve škole, ale i mimo ni: počítačové hry, filmy, časopisy, internet. Dítě z podnětného prostředí může svými vědomostmi motivovat ostatní žáky.

Každé dítě je jiné, proto i způsoby učení jsou velmi individuální. Jednomu stačí slovo slyšet, druhý ho musí vidět napsané, třetí se totéž slovo musí učit několikrát, než si ho zapamatuje. Proto je důležité, aby si učitelé i rodiče všímali, jaký konkrétní způsob jejich dítěti vyhovuje nejlépe. Právě proto, aby se děti naučily tím nejschůdnějším způsobem co nejvíce, byly provedeny změny ve vzdělávání. Nové metody by měly dětem usnadnit jejich učení.

3.3 Řečové dovednosti

Cizí jazyk, stejně jako mateřský, se učí pomocí čtyř řečových dovedností. Jsou to:

- poslech
- psaní
- mluvení
- čtení

Ve 3. ročníku děti ovládají všechny tyto čtyři řečové dovednosti ve svém mateřském jazyce, avšak u některých může být ještě problém se čtením a psaním. V angličtině budou mít žáci nejprve potíže se všemi dovednostmi, avšak jako první si začnou osvojovat poslech a mluvení. Psaní a čtení je v angličtině o to těžší, že se slova píšou jinak, než čtou.

3.3.1 Poslech

Poslech je první dovednost, kterou si děti osvojí. Když se začínají děti učit cizí jazyk, je jejich jediným zdrojem to, co slyší. Slyšená slova podpoříme vizuálně pomocí gest, mimiky, pohybů a pomocí obrázků. Musíme si ale uvědomit, že jednou vyřčená slova nemůžeme slyšet znovu. Musíme mluvit zřetelně a hlavně stále opakovat. Posлуhač je závislý na rychlosti mluveného slova, proto se musí velmi soustředit. Děti mají mnohem menší dobu koncentrace než dospělí, nesmíme je tedy poslechem zahltnout.

Jako v každodenním životě často vstupujeme do hovoru a ptáme se, tak i aktivity pro poslech by měly být vedeny podobným způsobem. Nečekat s otázkami až po přečtení příběhu nebo po celém rozhovoru. Také všechny aktivity nemusí vyžadovat slovní odpověď, ale postačí pohyb, zvuk, činnost.

Dle Scott a Ytreberg (2003) jsou ve výuce nečastěji používány tyto 3 typy aktivit:

„Listen and do“

Tento typ aktivit je ve výuce nejčastější. Již ze začátku se děti učí základní pokyny, např.: „Stand up, please. Sit down, please. Come here. Look at me. Go there.“ Z těchto pokynů se ihned zjistí, zda jim děti rozumí, a zároveň se procvičí, co už umí. Tímto způsobem se děti učí od druhých. Nerozumí-li, co mají udělat, podívají se na ostatní.

Další aktivita je založená na zvedání rukou. Uslyší-li děti známé slovo, zvednou ruku. V pantomimě děti napodobují učitele, který říká, co dělá, a přitom činnost předvádí. Menší děti velmi rády kreslí, proto je tahle aktivita velmi oblíbená. Učitel diktuje instrukce a děti kreslí. Protože některým dětem trvá kreslení déle, musí být obrázky jednoduché. Totéž platí pro vybarvování.

Poslech využíváme k získání nějaké informace. Například: hledáme chybu, vyplňujeme dotazníky, skládáme věty apod.

„Listen and repeat“

Tato činnost je velmi dobrá pro nácvik intonace, přízvuku, rytmu. Pokud se vše ještě doprovodí pohyby, vznikne spojení mezi slovy a významem. Jde o experimentování s jazykem hravou formou.

Řídkanky, rýmy, verše, písničky opakujeme stále dokola. Použijeme buď tradiční, nebo i nové, moderní. Tvořivý učitel použije vlastní.

Poslouchání příběhů

Děti rády poslouchají a čtou pohádky. Tyto mají kladný vliv na dětskou psychiku, rozšiřování fantazie a hlavně na vývoj jazyka. K vyprávění je důležité vytvořit dobrou atmosféru, mít oční kontakt se všemi, proto je dobré vhodně uspořádat sezení. Při vyprávění příběhů učitel dětem pomáhá obrázky, mimikou, změnou hlasu a intonací. Učitel by neměl vyvozovat z příběhů mravní ponaučení nebo příběh vysvětlovat. Ale diskuze je velmi důležitá. V pohádkách se velmi často opakují různé fráze, takže děti si je lépe zapamatují.

Složité příběhy se musí před interpretací nejdříve zjednodušit a přizpůsobit dětem. To znamená vynechat obtížná a těžko vyslovitelná slova, přidat více přímé řeči, zkrátit rozsah, vynechat komplikované pasáže. Pro poslech příběhů je velmi důležitý klid ve třídě. Zvláště je potřebný při poslechu z pásky nebo CD. Nahrávky by se měly volit dobře slyšitelné, bez ruchů a v pomalejším tempu.

Poslech je pro žáky tím nejsnadnějším a nejvíce používaným způsobem, jak vnímat jazyk. Navíc je prokázáno, že děti (lidé) s hudebním sluchem mají v poslechu jazyka výhodu, protože slyší i ty nejmenší rozdíly, např. v intonaci. Poslech žáci rozvíjejí od první hodiny, provází je po celou dobu vzdělávání. Poslouchají učitele, zvukové záznamy, ostatní spolužáky a někdy i samotné rodilé mluvčí. Mají k dispozici několik způsobů, jak jazyk slyšet. Nejdůležitějším pro ně je však to, co slyší od učitele. Proto by se měl klást velký důraz na to, aby učitelův projev v cizím jazyce byl pokud možno bezchybný.

3.3.2 Mluvení

Naučit žáky této dovednosti je pro učitele zajisté velmi náročné. V mateřtině se děti umějí vyjádřit, projevit emoce, komunikovat, experimentovat s jazykem, dělat si

legraci, takže čekají, že v angličtině to budou umět také. Cizí jazyk je pro ně jen dalším způsobem, jak komunikovat, ale uvědomují si, že jsou svými nedokonalými znalostmi jazyka limitovány. Pokud děti nevědí, jak se vyjádřit, automaticky přejdou do své mateřštiny nebo mlčí.

Většinou děti nemají mimo školu mnoho příležitosti mluvení procvičovat, musí se jim proto dát prostor během hodiny. Učitel stanoví hranice, kdy mohou mluvit v mateřštině a kdy musí použít angličtinu.

I zde uvádějí Scott a Ytreberg (2007) několik způsobů, jak mluvení učit, nebo čím ho zpestřit. Když se děti začínají učit angličtinu, potřebují ji nejdříve slyšet, aby mohli něco říct. A učitel by měl mít tyto věci pod kontrolou. Například ukazuje příklady na samotných žácích (This is John. This is Susan.) Nebo použije loutku (medvídek, panáček, papoušek, známá postava) jako partnera, který pak mluví k dětem a k učiteli. Loutka má své jméno, bydliště, své záliby, patří všem ve třídě. Slouží jako pomocník, pokud se někdo nedokáže dobře vyjádřit.

K usnadnění porozumění slouží i jednoduché kresby, siluety, maňásci, skutečné předměty, obrázky, fotky.

Aktivita pro dvojice: děti mají zadáno, co bude říkat žák A, a žák B odpovídá podle svého. Avšak tyto aktivity se nemusí vždy podobat skutečnosti. Jejich cílem je cvičit děti ve správném vyjadřování, jednoduchosti a užitečnosti jazyka. Věty se mohou několikrát opakovat.

Každý žák by měl:

- mluvit jasně s přiměřenou intonací
- vybírat vhodná slova
- zaměřit se na hlavní bod
- uspořádat si, co bude říkat
- mít na zřeteli potřeby posluchače

Mluvení je po poslechu nejvíce důležitá dovednost. Je to prostředek komunikace s druhými. Jazyk se lidé učí, aby se domluvili. Na druhou stranu je tato dovednost velmi

obtížná. Umět správně vyjádřit, co chce žák říci, je dlouhodobým procesem. Každou hodinu by měl mít žák prostor mluvení si procvičit.

3.3.3 Čtení

Stejně jako poslech, je i čtení důležitým zdrojem informací k učení jazyka. Děti se budou zdokonalovat v jazyce a budou více využívat text k rozšíření vědomostí. Čtení otevírá dětem nové možnosti.

V podstatě se děti učí písmena abecedy a jejich kombinace tak, jak se jednotlivě čtou i jak se vyslovují. Tato problematika může být pro děti poněkud složitá. Děti musí mít dobře osvojená písmena a hlásky z mateřštiny, jinak budou zmatené.

Ke čtení existuje mnoho materiálů. Je na učiteli, které pro žáky vybere. Zde je podle Scott a Ytreberg (2007) pouze ukázka, co je možné s dětmi dělat.

„Look and say“

Čtení se procvičuje od bezchybného čtení jednotlivých slov k celým větám. Provádí se na známém textu, který děti už slyšely. Například to, co žák řekne, učitel napíše na tabuli, a žáka vyzve, aby to znovu přečetl.

Ve věku 8 - 10 let umí děti už celkem slušně číst ve své mateřštině. Nicméně děti budou mít s přechodem na čtení v angličtině značné problémy už jen proto, že jsou zvyklé z češtiny číst slova tak, jak jsou napsané.

Děti začínají číst příběhy, písničky nebo říkanky, které znají. Tím se usnadní jejich práce. Také se procvičuje čtení potichu a čtení nahlas. Zde je značný rozdíl. Když čtou žáci nahlas, soustředí se na správné vyslovování a napojování slov. Nepřemýšlí už tolik nad porozuměním textu. Požádá-li učitel žáka, aby něco přečetl nahlas, měl by mu nechat čas, aby si text přečetl nejprve potichu.

Čtení patří k velmi těžkým dovednostem. Je obtížné zvláště pro děti, které mají problémy se čtením i v mateřštině. Ještě náročnější je pro ty, které trpí různými dysfunkcemi. Tyto znevýhodněné děti musí učitel ve čtení zvláště podporovat a trpělivě jim pomáhat, aby si k němu nevytvořily nechuť. Jak už bylo zmíněno, v angličtině se slova jinak čtou a jinak píší. Vidí-li např. žák slovo *children*, musí si nejdříve spojit, že *ch* v angličtině není a většinou se *c* a *h* čte podobně jako české *č*. Toto je pro žáka 3. třídy celkem náročné. V případě, že žák má slovo dobře osvojené (jeho výslovnost),

umí ho hned napoprvé správně přečíst. Proto čtení vyžaduje neustále procvičovat jednotlivá slova. To mohou žáci dělat i doma, mají-li v rodině někoho, kdo jim pomůže.

3.3.4 Psaní

Psaní je nejtěžší ze všech čtyř dovedností. Hlavně mladší děti se musí soustředit na tvar písmen, na správné psaní slova, a pokud píše samy větu, pak i na její smysl. Proto se děti učí psát v cizím jazyku, až když ovládají psaní v mateřském jazyku, tedy zhruba od třetí třídy. Dětem je třeba vysvětlit hlavní rozdíl v psaní českých a anglických slov. V češtině se slova z velké části píše tak, jak se čtou, naopak v angličtině je jen málo slov, která se stejně píše a čtou. Tento fakt bude pro děti dost obtížný, proto je třeba mít trpělivost.

Úplným začátečníkům bude nejlépe vyhovovat opisování slov. Obvyklým cvičením bývá napsat text, který si žák vybere z více možností a přiřadí ho k obrázku. Další takovou aktivitou je psaní dopisu. Žáci doplňují text, aby dával smysl. Také se na tabuli napíše věta, žákům se nechá několik vteřin pro zapamatování a pak se přikryje nebo smaže. Další cvičení je doplňování dopisu, pozvánky, pohledu, příběhu.

Jinou formou psaní je diktát. Zjistíme z něj, zda žáci umí napsat správně slova. Diktát pro začátečníky by měl být krátký, obsahovat slova, která žáci znají, být diktován pomalým tempem. Pro začátek je dobré vybrat slova, která se stejně čtou i píšou, např. red, pet, net apod. Potom postupně přidáváme těžší slova. Doplňovací cvičení jsou k vidění ve všech pracovních sešitech. Většinou se doplňuje jen jedno slovo nebo jedno spojení. Text by měl dávat smysl. Tento druh cvičení vyžaduje znalosti k porozumění textu.

Volné psací aktivity rozvíjejí vlastní myšlení a nutí žáky přemýšlet nad skládáním slov do vět. Je dobré dát dětem nápad o čem psát, protože to samy většinou neví. Nutné je psaní neustále procvičovat.

Ke každé z těchto čtyř dovedností se dá najít velké množství úkolů, cvičení a her. Není možné je zde všechny uvést. Záleží jen na učiteli, jak dobře vybere aktivity vyhovující jeho třídě.

Psaní je opravdu velmi obtížné a vyžaduje neustálé procvičování. U žáků nepatří mezi oblíbené činnosti právě kvůli tomu, že jeho osvojení vyžaduje více času, než např. mluvení. Učitel by proto neměl žáky psaním příliš zatěžovat. Stačí když si každou

hodinu napíše pár slov, ať už opisováním textu, nebo diktátem. Učitel by měl s dětmi pracovat tak, aby i tato činnost byla vedena zábavnou formou.

„Řečové dovednosti se týkají jazyka, který učitelé používají ve třídě a zahrnují:

- výklad, zadávání úkolů.
- schopnost používat zjednodušený jazyk, který bude odpovídat jazykové úrovni a potřebám žáků.
- podpora komunikace v cílovém jazyku pomocí výrazů obličeje, gest apod.
- kladení otázek, navádění žáka ke správné odpovědi, demonstrování, vysvětlování.
- instruování, zadávání úkolů.
- hodnocení, především chválení, opravování, případná kritika.
- řízení hodiny.

Řečové dovednosti se dále týkají jazyka her, básniček a písniček, hádanek, dramatizací, vyprávění pohádek a příběhů apod.“⁶

Učitel by měl žáky učit všem čtyřem řečovým dovednostem. Avšak nejvíce by měl dbát na mluvení, aby žáci byli schopni komunikovat, a poslech, aby rozuměli, co druhý říká. Je to nelehký úkol jak pro učitele tak pro děti. Nicméně existuje tolik různých aktivit a pomůcek, že při správném používání a zapojování do hodin by tento úkol neměl být nemožný. Také by ale učitel měl pamatovat na to, že „všeho moc škodí“, a nezatěžovat žáky příliš složitými úkoly. Je velmi důležité sledovat, aby si děti nevytvořily k nějaké této dovednosti negativní přístup. V RVP se uvádí, že žák *pochopí*, nebo že *rozumí* té či oné činnosti. Nikde zde není zmínka o tom, že by žák neměl mít něco rád. Bohužel se ve školách tyto situace občas stávají. Žáci dělají některé aktivity s nechtutí, někdy nechtějí pracovat vůbec. V dokumentu RVP sice není stanoveno, kolik času věnovat procvičování konkrétní dovednosti. Každý učitel si však podle svých zkušeností s dětmi ve třídě musí vytvořit představu, jaká je pro žáky únosná míra k udržení pozornosti. Zmiňovaný dokument neuvádí konkrétní rady či příklady, jak děti těmto dovednostem naučit. Přesto v dnešní době existuje řada příruček a návodů. Stačí si jen vhodně vybrat.

---

⁶ Betáková, L.: Angličtina učitele angličtiny. Fraus 2006, s. 7-8

3.4 Jakým jazykem mluvit ve třídě

Otázka, zda mluvit či nemluvit v hodinách angličtiny mateřštinou resp. češtinou, je stále otevřená. Učitel by měl mluvit anglicky co nejvíce, aby děti jazyk slyšely a zvykly si na něj. Jsou ale situace, kdy tento způsob není efektivní. Například při zadávání instrukcí pro složitější aktivitu je mnohem užitečnější použít mateřštinu a angličtinu použít až v průběhu aktivity. Není dobré děti frustrovat dlouhým projevem, kterému nerozumí. Naopak by ale děti měly vědět, kdy mohou v hodině mluvit pouze anglicky a kdy mohou použít mateřštinu. Tato pravidla si učitel se žáky stanoví na začátku školního roku.

Používat angličtinu bez vstupu mateřštiny by měl učitel v situacích, jako je zjišťování docházky, zadávání úkolů, jednoduché aktivity, povely. Pokud to, co učitel říká, doprovodí gesty a bude každou hodinu tyto věty opakovat, děti se rychle naučí porozumět i bez překládání. Jde o to, vytvořit dětem jazykově podnětné prostředí, protože hodiny ve škole bývají často jedinými situacemi, kdy se děti s mluvenou angličtinou setkají.

Dále učitel představuje pro žáky tzv. jazykový model. Žáci přejímají učitelův způsob mluvení (výslovnost, intonaci). Proto by měl mít správnou výslovnost, používat přízvuk a intonaci. Kvalita jeho projevu je velmi důležitým aspektem efektivní výuky. Bude-li žáky učit chybně vyslovovat, přinese jim tím problémy do dalších let.

3.5 Organizace práce

Během hodiny učitel vystřídá několik činností a každá činnost vyžaduje určité požadavky, kolik je potřeba k provedení žáků. Kdy tedy pracovat jednotlivě a kdy ve skupinách?

Phillips (1994) rozděluje pracovní skupiny podle počtu takto:

- individuálně žáci pracují, když čtou, sami něco vytváří, píšou do sešitu

- ve dvojicích většinou probíhají rozhovory a aktivity vyžadující druhou osobu, je dobré demonstrovat na vybrané dvojici, jak budou žáci v párech pracovat
- skupiny tvoří 3 a více žáků, více jak 5 už není vhodné
- celá třída pracuje s učitelem při hře, při opakování, pozorování atd.

Učitel by měl myslet na to, aby se dětem dobře pracovalo, měly klid na práci a věděly, co mají dělat. Důležité je k tomu i uspořádání třídy. Ideální třída by měla mít snadno přemístitelné lavice, prostor na hry, tichý koutek na čtení a samostudium a místo pro vystavení zhotovených prací. Takovéto podmínky ale jen těžko v našich školách najdeme. Ve většině tříd jsou lavice klasicky ve třech řadách uprostřed třídy. Pokud si to může škola dovolit, zhotoví jazykovou učebnu. Ale ani ty se nemusí lišit od klasických tříd. Cílem těchto učeben by mělo být zajištění podmínek, ve kterých se bude dětem a učitelům lépe pracovat a budou mít k dispozici pomůcky, které usnadňují výuku a učení.

3.6 Podpora žáků

Děti ve 3. třídě se s jazykem teprve seznamují. Chtít po nich hned, aby bezchybně mluvily, psaly a četly, je nerozumné. Učitel by měl myslet na to, jak dětem učení usnadnit, jak jim poradit a jak je podpořit v dalším vzdělání nebo přípravě doma. Tím, že zapojí do výuky všechny smysly, budou si s jazykem hrát, domluví se na pravidlech, budou spolupracovat, vysvětlovat, nechají děti, aby si samy vyzkoušely, jak jazyk funguje, jim usnadní dostat se blíže k jazyku.

Většina aktivit pro mladší děti by měla obsahovat pohyb a zapojení ostatních smyslů. K tomu je potřeba hodně obrázků a předmětů. Může se využít prostředí třídy a školy. Také tím, že zapojíme všechny smysly, pomáháme dětem lépe se učit.

Scott a Ytreberg (2003) navrhnou tyto činnosti:

Nechat děti, ať spolu mluví. Vymýšlet si s nimi rýmováčky, zpívat písničky, vyprávět jim příběhy. Hrát si s jazykem – nechat děti říkat nesmysly, experimentovat se slovy

a se zvukem: „Let´s go – pets go.“ „Blue eyes – blue pies.“ Takovéto hraní je velmi běžné v začátcích a je to velmi přirozená etapa ve výuce cizího jazyka.

Uvědomovat si jazyk jako něco odlišného od plánovaných událostí trvá nějaký čas. Většina osmi až desetiletých dětí si to uvědomuje ve svém vlastním jazyku. Mluvené slovo často bývá doprovázeno dalšími vodítky, jako jsou gesta a pohyby těla. Učitel by měl těchto gest využívat. Když žáci začínají číst, jazyk se stává něčím stálým a objevují se další vodítka. Žáci si mohou vzít knihu domů, mohou ji číst znovu a znovu, pozastavit se a popřemýšlet nad tím, jak jazyk funguje. Totéž platí o psaní. Proto je zřejmé, že čtení a psaní jsou nesmírně důležité řečové dovednosti pro jazykový růst dětí, ačkoli jsou velmi náročné a vyžadují čas a trpělivost.

Protože se děti vydrží soustředit jen krátkou dobu, je rozmanitost aktivit v hodině přímo nutností. Nejde jen o střídání činností, ale i o střídání rychlosti, organizace, intonace hlasu. Děti těžší ze situací, které dobře znají. Je pro ně důležité dodržovat pravidla. Proto by se hodiny měly plánovat a měly by mít propracovaný systém. K tomu pomáhá používání zažité situace, známé aktivity, opakování písniček, říkanek, příběhů.

V hodinách by se učitel měl vyvarovat odměn a výher. Jiné formy povzbuzení jsou více efektivní. Například si udělat prostor pro zážitky – jsou neocenitelným zdrojem jazykové práce a vytvářejí atmosféru účasti a soudržnosti. Většina lidí má ráda pocit, že někam patří, a dvojnásob toto platí o dětech. Kdykoliv je to možné by děti měly pracovat spolu. Neznamená to však, aby pracovaly ve skupinách pořád. Většina dětí má ráda ostatní děti kolem sebe. Některé děti ale naopak pracují rády samy. Skutečná spolupráce ve skupinách je výsledkem dlouhodobého procesu.

Děti mají úžasnou schopnost absorbovat jazyk skrze hru a další aktivity, které se jim líbí. To, jak jsou dobří v jazyku, nezáleží na tom, jestli se naučily gramatická pravidla nebo ne. Jen velmi málo žáků zvládne gramatiku. Ví toho o jazyku spoustu, ale vysvětlit, proč tomu tak je, ještě nedokáží. Gramatika by se měla vysvětlovat až starším žákům. Ale jen zlehka a individuálně. Například pokud se žák na něco zeptá, nebo když je evidentní, že tomu porozumí a využije, například u opravy písemných prací.

3.7 Motivace

Někteří žáci jsou více úspěšní než ostatní. Může to být tím, že mají větší motivaci. Ta je třeba k dosažení určitého cíle, v tomto případě učení. Děti si většinou nevybírají, jaký jazyk se budou učit. To za ně rozhodují rodiče nebo škola. Jsou příliš malé na to, aby pochopily užitek, který přináší znalost cizího jazyka. Nejčastěji jsou děti motivovány tím, že za výsledky ve škole dostanou od rodičů odměnu. Někdy pouze tato jednostranná motivace nestačí a je potřeba použít další prostředky k motivaci. Přátelské prostředí tyto prostředky umožní. Učení se může stát zábavným pomocí her, písniček, příběhů, kreslení a dramatu.

Motivaci klasicky dělíme na vnitřní a vnější. Kyriacou (1991) popisuje tyto dva typy motivace takto: „Týká se toho, do jaké míry se žáci zapojují do činnosti proto, aby uspokojili svou zvědavost a zájem o probírané téma nebo aby získali schopnosti a dovednosti při plnění požadavků, které jsou na ně kladeny. Zdá se, že všichni lidé v sobě mají přirozený prvek zvědavosti a přejí si rozvinout schopnosti a dovednosti v různých oblastech“⁷ Tady bych oponovala tím, že dnešní děti tuto zvědavost poněkud postrádají a samotná vnitřní touha po učení a rozvíjení se u nich pozvolna mizí už během prvních let ve škole. Většinou pak tuto skutečnost komentují slovy, že to k ničemu nepotřebují. „Vnější motivací rozumíme účast na činnosti proto, aby určitý jedinec dosáhl určitého cíle, který mu skýtá určitou odměnu z hlediska samotného úkolu. Zapojení do činnosti je v tomto případě prostředkem k dosažení jiného cíle (například pochvaly od rodičů nebo od učitele, akademické kvalifikace, úcty a obdivu spolužáků nebo vyhnutí se nepříjemným následkům neúspěchu).“⁸

Existují dva typy příznivé motivace: integrační a pomocná motivace. Integrační motivace vyjadřuje, zda se žák ztotožňuje s kulturou a lidmi v nějakém smyslu, nebo je odmítá. Čím více žák obdivuje kulturu, čte literaturu, navštěvuje zemi o prázdninách, hledá příležitosti, jak jazyk procvičit atd., tím více úspěšnějším žákem bude. Na druhou stranu pomocná motivace vyjadřuje, zda se žák učí jazyk pro vedlejší záměr – udělat zkoušku, test, (hry).

---

⁷ Kyriacou, C.: Klíčové dovednosti učitele. Portál 1996, s. 82

⁸ Kyriacou, C.: Klíčové dovednosti učitele. Portál 1996, s. 82

Motivovat žáky pro práci je velmi důležité a potřebné. Žák, který je motivován, se bude chtít učit mnohem více. Pokud žáci nemají ani jednu z výše uvedených motivací, bude jejich učení složité. Naneštěstí je tohle nejběžnější jev ve školách. Mnozí žáci nemají žádný kontakt s cizí kulturou a bohužel tedy ani žádný zájem. Motivace může vést žáky k úspěchu. Naopak její absence může zapříčinit problémy. Úspěchu v učení mohou žáci dosáhnout pragmatickými cíli, cestováním, novými přáteli, osvojováním nových vědomostí.

3.8 Hodnocení

Hodnocení, nebo-li klasifikace, posuzuje a hodnotí školní výsledky žáků. Většina žáků se učí, aby měli pěkné známky. Doma jsou pak za svoje výsledky často odměněni. Ne vždy ale hodnocení odpovídá znalostem žáka. Z jednoho testu nebo diktátu nemůže mít učitel celkovou představu o žákových znalostech a schopnostech. To by pak mohlo vést ke „škatulkování“ žáků. Proto je potřeba věnovat hodnocení náležitou pozornost a hodnotit celkově, ne jen z jednoho pohledu.

Je dobré průběžně hodnotit práce žáků. O jejich pokroku by měli být informováni jak rodiče, tak i samotní žáci. Od začátku by žákům mělo být dáвано najevo, jak je učitel spokojen s jejich výkonem. Není nic úspěšnějšího než úspěch sám. Podpora učitele by se měla týkat i sebehodnocení. Děti se tím naučí cenit si své práce.

3.8.1 Proč hodnotit

Hodnocení se provádí za účelem:

- vidět žákův pokrok, úspěch
- zjistit, co se žák naučil
- zkontrolovat konkrétní osvojení jazykové problematiky
- zda má výuka smysl, zda je účinná
- zjistit, zda má žák danou látku v oblibě či nikoliv
- diagnostikovat problémy žáků v probírané látce

Dětem hodnocení pomáhá. Poznají z něj, zda se jim práce daří a má dobré výsledky. Také jim ukáže, kde mají s pochopením látky problémy.

3.8.2 Co hodnotit

Řečové dovednosti se navzájem prolínají. Málokdy jsou využity samostatně. Z toho důvodu by měly být hodnoceny dohromady.

Mluvení zahrnuje výslovnost, intonaci a samozřejmě správné skládání slov. Pro žáky, kteří začínají, je těžké reprodukovat dlouhé věty. Učitel by od nich měl chtít pouze krátké a jednoduché otázky a odpovědi. Mluvení se hodnotí z hlediska probírané látky také s ohledem na to, co žák už ovládá.

Psaní je nejtěžší dovedností. Žáci se soustředí na písmo, tvar písmen, větnou stavbu atd. Ze začátku by se měla hodnotit pouze jednotlivá slova. S rostoucími zkušenostmi můžou být hodnoceny delší psané úseky. V hodnocení psaní by měl být učitel velmi shovívavý a pochválit či jinak pozitivně ohodnotit sebemenší žákův úspěch.

Poslech je aktivní činnost, při které je zapotřebí velká soustředěnost. Žák musí zachytit hlavní myšlenku, nebo slovo a ještě vědět, co znamená. K tomu využívá další dovednosti osvojené ze svého mateřského jazyka. Hodnocena by měla být snaha, píle, v neposlední řadě také to, zda správně slyší.

Čtení je obdobné jako poslech. Je zapotřebí více dovedností. Při čtení nahlas se žák zpravidla soustředí jen na samotné čtení, takže obsah čteného mu uniká. Toho si musí být učitel vědom při hodnocení. Uvědomělé čtení s porozuměním textu může být vyžadováno až po zkušenějších žácích.

Dále se do hodnocení zahrnuje příprava na hodiny, plnění domácích úkolů, aktivita v hodinách, snaha ke zlepšení, úprava sešitů, příprava pomůcek, schopnost pracovat se slovníkem, organizace učení, chování během hodiny atd.

3.8.3 Jak a čím hodnotit

Pro mnohé žáky ve 3. třídě je angličtina zcela novým předmětem. Začátky jsou pro některé z nich velmi těžké. Proto by měl učitel hodnotit velmi opatrně a především

pozitivně. Tím žáky povzbudí a pomůže jim lépe překonávat jejich nezdary. Samozřejmě to neznamená, že by jim neměl vytýkat a opravovat, co udělali špatně a opravovat jejich chyby. Jen by pozitivní hodnocení mělo převažovat nad tím negativním, především na začátku výuky.

Nejznámější a nepoužívanější způsob hodnocení je pomocí známek, neboli klasifikační stupnice. Avšak tenhle způsob vždy nestačí. Patří sem také pochvaly, poznámky, ústní hodnocení. „Hodnot'te každého žáka individuálně, nesrovnávejte je.“ – Tuto větu jsem na přednáškách mohla slyšet velmi často. Ano, mělo by to tak být. Jak ale vysvětlíme dětem, že spolužák dostal jedničku, a přitom udělal více chyb? Z tohoto důvodu bychom měli používat další formy hodnocení.

Portfolio

Zatím stále méně častým způsobem hodnocení může být autoevaluace portfoliem. Portfoliem se rozumí spis, neboli složka, ve které student cizího jazyka popíše své zkušenosti a vědomosti a ohodnotí je. Pro děti samozřejmě existuje jiná varianta než pro dospělé. Rozdíl je ve formě, jakou se dítě hodnotí. Většinou jde o soubor úkolů, po kterých následují otázky. A děti na ně odpovídají. Portfolio může být celé v angličtině (pak je zapotřebí pomoc učitele), nebo jsou hlavní úkoly a otázky v češtině. Pro děti existují sešitová vydání, ze kterých můžeme jednotlivé stránky okopírovat a postupně je dětem dávat k doplnění. Sebehodnocení se musí děti nejdříve naučit, jinak se budou ptát neustále dokola, co mají dělat. Je také vhodné vysvětlit dětem, že portfolio může sloužit jako deník toho, co už umějí. Do portfolia si mohou zakládat testy, kresby, projekty, to, co samy napsaly.

Projekty

Projekty jsou založeny na propojení praxe a teorie. Všechna práce je na žácích a učitel vystupuje pouze jako konzultant. Je to vhodná metoda pro rozvoj jazykových dovedností, ke zvýšení kreativity a vlastní činnosti žáka.

Cambridgské testy

Druhým méně častým hodnocením jsou tzv. Cambridgské testy (Cambridge tests) pro děti 3. – 6. tříd. Jsou to mezinárodně uznávané zkoušky, které účastník ukončí evropsky platným certifikátem. Pořádá je Britská rada v období května až června. Mají tři úrovně:

Starters (pro 3.-4. třídu), Movers (pro 5. třídu), Flyers (pro 6. třídu). Plněním různých úkolů si děti procvičí, co se naučily a vyzkouší si, na jaké úrovni se nacházejí. Také si ověří, jaké to je mluvit s rodilým mluvčím. Výsledky mohou porovnat se svými vrstevníky.

Testy

Nejjednodušším hodnocením jsou testy. Jejich příprava je snadná. Může jít o typy testů jako výběr z více možností, pravdivé – nepravdivé věty, doplňování, spojování atd. Znamky z testů by měly celkové hodnocení pouze doplňovat.

Domácí úkoly

Žáci dostávají domácí úkoly k procvičení probrané látky. Úkoly by se měly týkat pouze učiva, které žák zná. Úkoly učitel zadává pravidelně a pouze v takovém rozsahu, aby žák neodradil.

Pozorování

Během hodiny může učitel pozorovat žáky při samostatné práci, při práci ve dvojicích a ve skupinách. Může si zde všimnout i jiných dovedností žáků, např. zájmu, motivace, postoje k jazyku.

O způsobu hodnocení je možné se dočíst v Řádu školy, který je na požádání dostupný všem. Učitel by měl být schopen udělené známky odůvodnit, případně žákovi sdělit, jak a v čem se může zlepšit.

3.9 Co by měl žák umět na konci 3. třídy

Podle RVP a jeho očekávaných výstupů na konci 1. období, tzn. na konci 3. třídy, by žák měl umět níže uvedené body. Tyto body pouze obecně popisují, čeho by se měla naučená látka týkat.

➤ **„vyslovuje a čte foneticky správně v přiměřeném rozsahu slovní zásoby“**

Vyslovovat se děti učí opakováním toho, co slyší od učitele. Většinou ještě nedokáží přečíst slovo z výslovnosti. Pouze si pamatují, co slyší. Zejména v případě, kdy se jedná o dyslektiky, je slyšená podoba slova pro ně mnohdy jediným zdrojem informací. Přiměřený rozsah slovní zásoby většinou bývá v rámci učebnice a učitelova dalšího rozšiřování.

➤ **„rozumí jednoduchým pokynům a větám, adekvátně na ně reaguje“**

Pokud učitel opravdu pokyny v cizím jazyce používá, žáci si rychle zvyknou. Zda na ně reagují adekvátně, to záleží na jejich způsobu chování. I když žák na známý pokyn např. *Be quiet!* nezareaguje, neznamená to, že by nerozuměl.

➤ **„rozlišuje grafickou a mluvenou podobu slova“**

Žáci se ve 3. třídě učí abecedu, tedy umí vyjmenovat jednotlivá písmena. Dokáží také vyhláskovat určité slovo. Se znaky transkripce mívají často značné problémy. Většinou si výslovnost pamatují z poslechu.

➤ **„pochopí obsah a smysl jednoduché, pomalé a pečlivě vyslovované konverzace dvou osob s dostatkem času pro porozumění“**

Jednoduchá a pomalá konverzace pro žáky 3. třídy představuje asi toto:

A: *Hello, I'm Tom. What's your name?*

B: *Hi, I'm Mike. How are you?*

A: *I'm fine. And you?*

B: *I'm ok. Thank you.*

A: *How old are you?*

B: *I'm 8. How old are you?*

A: *I'm 9. Goodbye, Mike.*

B: *Goodbye, Tom.*

Další konverzace se omezují na 2 – 3 věty. Vést krátký rozhovor s každým žákem ze třídy vyžaduje od ostatních ohleduplnost a naprostý klid. Ve větším počtu žáků (nad 15) je tento způsob nevhodný.

➤ „*používá abecední slovník učebnice*“⁹

Tento bod jde dodržet jen tehdy, má-li daná učebnice slovník k dispozici. Jak bylo zjištěno v následujícím průzkumu, slovník se vyskytoval jen v několika učebnicích a v některých případech pouze v angličtině. Slovníček, který je i s překladem dodáván s učebnicemi, vlastní jen učitel. Žákovi musí stačit několik anglických slov na konci učebnice, která nejsou vždy abecedně řazena.

Dále se v RVP píše o obecném obsahu učiva, který však blíže nic nespecifikuje. Tedy si ho může každá škola převzít po svém.

„Učivo:

- **pravidla komunikace v běžných každodenních situacích** – pozdrav, poděkování, představování
- **jednoduchá sdělení** – adresa, blahopřání, pozdrav a dopis z prázdnin, omluva, žádost
- **tematické okruhy** – domov, rodina, škola, volný čas a zájmová činnost, oblékání, nákupy, příroda a počasí, tradice a zvyky, svátky, důležité zeměpisné údaje
- **slovní zásoba a tvoření slov** – synonyma, antonyma, význam slov v kontextu
- **základní gramatické struktury a typy vět, základy lexikálního principu pravopisu slov** – věta jednoduchá, tvorba otázky a záporu, pořádek slov ve větě¹⁰

V prvním bodu se píše o pozdravu, poděkování, představování. Tyto tři jednoduché věty se žáci naučí během prvních hodin jazyka. V dalším bodu mají být žáci schopni vyjádřit písemně výše zmíněná témata. Jelikož se jména těžko překládají, zůstává adresa stejná jako v češtině. Naučí se zde pouze *The Czech Republic*. Blahopřání, omluvu i žádost lze často vyjádřit jednou větou. Bez další podpory učitele mohou mít děti s vymyšlením jednoduchých sdělení potíže. Třetí bod předkládá okruhy nové slovní zásoby. Pokud učebnice tyto okruhy obsahuje, lze toto splnit. Ve čtvrtém bodě jsou žáci závislí na tom, co se naučili v českém jazyce. Nebudou-li znát význam pojmů synonyma a antonyma v češtině nebudou je chápat ani v angličtině. Děti ve 3. třídě by se zatím neměli zabývat anglickou gramatikou, proto považuji tento bod za nevyhovující. Stejný problém pak vidím i v posledním bodu, kdy se navíc chce po žácích pořádek slov ve větě. Podle mého názoru je toto pro žáky značně obtížné.

⁹ www.vuppraha.cz/soubory/RVPZV_2007-07.pdf

¹⁰ www.vuppraha.cz/soubory/RVPZV_2007-07.pdf

Naučené věty žáci napíší většinou správně. Ty, které vytvoří sami, jsou často nesprávné, protože zde napodobují pořádek slov z češtiny a navíc někdy zapomínají na určité a neurčité členy.

Všem výše uvedeným bodům z RVP nelze vždy vyhovět. Toto hledisko hodně záleží na používaných učebnicích. Ve všech je většinou stejný základ a to:

- čísla od 1 do 20
- abeceda a její výslovnost (spelling)
- barvy
- tematické okruhy (rodina, jídlo, škola, koníčky, volný čas, oblečení)
- jednoduché fráze
- informace o anglicky mluvících zemích, jejich zvyky, tradice

Např. Se psaním dopisu z prázdnin, zeměpisnými údaji, s počasím a s nakupováním se žáci setkávají často až v dalších dílech učebnice, tzn. ve 4. a 5. třídě.

Děti ve věku 8 až 10 let se velmi snadno a dobře učí novým věcem, proto se nemusí učitel držet pouze slovní zásoby navržené v knize, ale může sám dále rozšiřovat jejich slovníček.

3.10 Učitel cizího jazyka

Na rozdíl od učitelů ostatních předmětů vyučuje učitel cizího jazyka znalostem o jazyku a zároveň i řečové dovednosti prostřednictvím stejného jazyka. Je tedy ve zcela jiném postavení. Měl by mít další znalosti a dovednosti, které umožňují kvalitní výuku.

3.10.1 Požadavky na učitele

„Učitel cizího jazyka by měl mít čtyři typy znalostí a dovedností:

- ✓ Znalost cizího jazyka, který učí. V dnešní společnosti nejde rozhodně pouze o znalosti o jazyce, ale jde také o praktické zvládnutí tohoto jazyka, aby v něm mohl efektivně vést hodinu. Tato praktická znalost (anglicky *proficiency*) musí alespoň odpovídat potřebám vyučování. Někteří odborníci říkají, že by měla být ve třídě bezchybná, i když to se mi zdá jako nereálný požadavek vzhledem

k učitel, nerodilému mluvčímu. Rozhodně učitel nesmí dělat chyby v látce, kterou vyžaduje od svých žáků. Tedy jestliže učím například kondicionální věty, musím je umět sama správně používat. Kompetenci učitele v cílovém jazyce můžeme definovat i jako schopnost tomuto jazyku rozumět v jeho mluvené i psané podobě, umět tím jazykem mluvit i psát. Tuto kompetenci není lehké získat v univerzitních lavicích. K jejímu rozvoji jistě přispívá komunikace s rodilými mluvčími a ideálně pobyt v zemi, kde se cílovým jazykem mluví, kdy tento jazyk musí být použit buď ke studijním účelům nebo k řešení každodenních problémů a když je využit v různých autentických situacích.

- ✓ Znalost metodiky vyučování cizího jazyka – tedy např. znalost metod, výukových technik a různých typů aktivit.
- ✓ Znalosti o tom, jak se člověk učí cizímu jazyku. Tyto znalosti jsou spojeny s obecnou pedagogikou a psychologíí učení. Měly by učitel pomoci zajistit, aby se skutečně každý žák v jeho třídě učil podle svých schopností. Všichni známe situace, kdy učitel ve třídě stále pracuje, stále mluví, vykládá, ale žáci z takové hodiny odejdou, aniž by se něco naučili, aniž by cíl hodiny byl splněn.
- ✓ Znalostí o kultuře zemí, ve kterých se cílovým jazykem mluví, a také pochopení vztahu mezi jazykovým vyjadřováním a kulturou cílové země či zemí.¹¹

I ve výuce anglického jazyka platí stejné zásady vědomostí učitelů o vyučování a každý učitel by měl mít základní pedagogické dovednosti, které dále rozvíjí.

„Vědomosti učitelů o vyučování“

- znalost učiva
- znalost obecných principů a strategií řízení vyučování a organizace práce ve třídě
- znalost kurikulárních materiálů a vzdělávacích programů
- znalosti o tom, jak učit jednotlivá témata obsažená v kurikulu
- znalosti o žácích

---

¹¹ Betáková, L.: Angličtina učitele angličtiny. Fraus 2006, s. 6-7

- znalost kontextu, ve kterém probíhá vyučování
- znalosti výchovných cílů a hodnot

Seznam základních pedagogických dovedností:

1. Plánování a příprava
2. Realizace vyučovací jednotky (hodiny)
3. Řízení vyučovací jednotky (hodiny)
4. Klima třídy
5. Kázeň
6. Hodnocení prospěchu žáků
7. Reflexe vlastní práce a evaluace¹²

„Z jazykového hlediska je pro nás důležitých následujících pět dovedností:

- Prezentační dovednosti: učitel vysvětluje novou látku, dává instrukce, zadává úkoly.
- Řízení hodiny: učitel řídí a organizuje žáky a jejich aktivity ve třídě, udržuje pozornost a zájem žáků, neustále je zapojuje do jednotlivých aktivit.
- Vytváření vhodné atmosféry ve třídě: učitel žáky motivuje, vytváří a udržuje pozitivní vztah k učení.
- Udržování disciplíny: učitel udržuje pořádek a řeší případné kázeňské přestupky.
- Hodnocení žáků: učitel hodnotí dosavadní práci žáků, jejich pokroky.¹³

Hodiny cizího jazyka je nutné plánovat a připravovat se na ně. Postupovat pouze podle knihy může být pro žáky nezáživné, až nudné. Udržovat kázeň ve třídě je pro učitele důležité, i když v dnešní době velmi náročné. Děti si vůči učitelům dovolují stále více a bohužel jim to často prochází. V posledních pár letech se stalo trendem vychovávat děti jako osobnosti, což v praxi často znamená nechat je dělat, co chtějí.

---

¹² Kyriacou, C.: Klíčové dovednosti učitele. Portál 1996, s. 19, 23

¹³ Betáková, L.: Angličtina učitele angličtiny. Fraus 2006, s. 8

3.10.2 Vzor ideálního učitele

Do práce učitele nastupují lidé, tak jako do každé jiné, jako hotové osobnosti. Každý však má schopnosti a postoje, které může nějak změnit, vylepšit. Učitel mladších žáků by měl mít smysl pro humor, trpělivost, měl by být objektivní, umět se přizpůsobit atd. Každý na sobě může sobě pracovat a zlepšovat své slabé stránky.

Scott a Ytreberg (1991) povzbuzují učitele, že nemusí být hned výbornými muzikanty. Můžou se i tak naučit obstojně zpívat nebo dokonce hrát na nějaký hudební nástroj. Vzdělaný hudebník potvrdí, že každý umí zpívat. Všichni se můžou naučit dělat pantomimu, hrát, kreslit jednoduché obrázky a vždy mít křídlo (dnes už spíše fixy) po ruce.

Žáky by měl respektovat a být shovívavý k tomu, co zvládnou a co ještě ne. Učitelé se musí snažit mít rádi všechny děti stejně a nedělat mezi nimi rozdíly. Děti potřebují vědět, že je má učitel rád a že s nimi rád pracuje. Protože zvláště mladší děti berou učitele jako vzor, jako momentální náhradu za rodiče.

Aby ve třídě probíhala dobrá komunikace, musí se žáci naučit jednoduchým frázím. Naučit žáky nezávislosti na učiteli a knihách je velmi důležité. K tomu jim musí být poskytnuty nezbytné nástroje. Jedním z těchto nástrojů je jazyk ve třídě. Základní věty – „I don't know.“ a „I'm sorry.“ by se děti měly učit jako fráze, ne jako jednotlivá slova. K tomu patří také „kouzelná“ slůvka „please“ a „thank you“. Někteří žáci totiž tato slova neznají ani na konci 9. třídy.

V hodině by měl učitel mluvit co nejvíce anglicky. Děti během dne nemají šanci angličtinu slyšet, proto je přímo nutné mluvit na ně při hodině.

Děti potřebují podporu v učení. Takovou asistenci k uskutečnění aktivit, které by samy nezvládly. Poskytnutí podpory pomáhá dětem získat vědomosti, schopnosti a sebevědomí. Podporovat žáky může učitel tím, že bude:

- opakovat žakovy odpovědi
- napovídat pomocí intonace
- používat gesta a mimiku
- používat obrázky, skutečné předměty

- povzbuzovat děti k mluvení
- reagovat na jejich otázky
- ukazovat přímo, co myslí

Aprobovaný učitel sice nezaručuje bezchybnou výuku, ale má s touto problematikou určité zkušenosti a snáze si dokáže poradit. Skutečnost je však často taková, že těchto učitelů je na školách málo a nezvládnou zajistit výuku ve všech hodinách. Proto pak přichází na řadu řešení, že si sám třídní učitel „odučí“ i angličtinu. Tito učitelé často bývají o jednu lekci napřed, s výslovností se vypořádají po svém (tzv.čenglish) a o vedení hodiny podle požadovaných zásad výuky angličtiny nelze vůbec mluvit.

V časopisu Psychologie dnes (31.1.2007) píše Šturma o jistém paradoxu. Na jedné straně vzrůstá tendence rozšiřovat co nejdřív znalosti dětí, včetně výuky jazyků, zvyšovat jejich výkonnost, na druhé straně narůstá počet dětí, jejichž rodiče žádají o odklad školní docházky (až čtvrtina). Také stále roste počet dětí, které ještě v první třídě nevyslovují správně všechny hlásky (až čtvrtina). Jsem tedy rozhodně pro to věnovat předškolní věk upevnění a podpoře rozvoje mateřské řeči. Vše ostatní může být pouze doplňkem.

3.10.3 Vzdělání

Ke každé práci potřebuje mít člověk kvalifikaci a v učitelství to platí dvojnásob. Nejenže tuto kvalifikaci vyžaduje zaměstnavatel, ale je nutná především ve školní praxi. Proto by na tuto složku vzdělání měl být kladen větší důraz. Neděje se tak pouze v České Republice, je to problém hned několika zemí v Evropě.

Podle článku z portálu pro Evropskou unii (dále jen EU) ze 7. srpna 2007 komisař pro vzdělávání, odbornou přípravu, kulturu a mládež z EU nabádá členské státy, aby zajistily vysoce kvalitní učitele, kteří mají pomoci k úspěšnosti reforem v oblasti vzdělávání. Dále navrhuje soubor společných pokynů a zásad pro přijetí příslušných opatření.

Jde zejména o to, „aby učitelé připravili žáky na prostředí EU, které je stále více založeno na znalostech. Musí vyučovat řadu nových dovedností, které často vyžadují nové výukové metody. Od učitelů se navíc stále častěji žádá, aby vyučovali ve třídách

se žáky pocházejícími z rozličných kultur, s různými mateřskými jazyky a odlišnými úrovněmi schopností a zvláštních potřeb.“¹⁴

Dále se v článku uvádí, že řada učitelů má s používáním nových technologií ve třídách obtíže. Z analýzy, kterou provedla Evropská komise, vyplývá, že některé členské státy neposkytují učitelům možnost získat dovednosti, které potřebují. Je jen málo zemí, které učitele podporují jak v počátcích praxe, tak v průběhu dalších let, tzn. další vzdělávání, semináře, workshopy atd. Z analýzy také vyplynulo, že investice do přípravy a rozvoje učitelů je nízká.

Evropská komise s členskými státy úzce spolupracuje. Jejím cílem je zlepšení kvality vzdělávání učitelů v EU. Tato úzká spolupráce vedla ke sdělení Komise, která uvádí společný rámec politik ke zlepšení kvality vzdělávání učitelů. Chce vytvořit soubor společných evropských zásad, které se zaměří na zlepšení kvalifikací a dovedností učitelů a školitelů.

„Sdělení poskytuje členským státům obecné směry pro rozvoj politik a postupů. Mezi ně patří:

- zajistit, aby byla pro vzdělávání učitelů a jejich odborný rozvoj poskytnuta koordinovaná a souvislá podpora, a rovněž přiměřené zdroje;
- podpořit koncept reflektivní praxe a výzkumu mezi učiteli;
- podpořit postavení a uznání učitelského povolání; a
- podpořit profesionalizaci výuky“¹⁵

Vzdělávání učitelů je tedy stávajícím problémem v mnoha zemích EU. Patří mezi ně i Česká Republika. Z výše uvedených zjištění vyvstávají otázky, zda jsou učitelé na českých školách dostatečně znalostně a dovednostně vybaveni a mají-li pro svoji práci dostatečnou kvalifikaci.

Jaké vzdělání by tedy měl učitel ve 3. třídě ZŠ mít? Určitě by mělo být vysokoškolské. Kurzy a semináře dále jen rozvíjí další znalosti, ale vlastní základ pro výuku se budoucí učitelé potřebují získat v instituci, která je pro takové vzdělání vhodná, žádaná a určená.

---

¹⁴ http://ec.europa.eu/ceskarepublika/press/press_releases/070806_cs.htm

¹⁵ http://ec.europa.eu/ceskarepublika/press/press_releases/070806_cs.htm

3.11 Praxe

Teprve praxe ukáže, zda mají všechna zmíněná nařízení a doporučení význam. Na každodenní problémy týkající se provozu školy a výuky ve třídě žádná instituce nikoho nepřipraví. I přes snahu změn v dosavadním vzdělávání se mnoho učitelů potýká s problémy, které sami jako jednotlivci těžko změní.

Z článku na portálu o RVP patří mezi největší problémy učitele 1. stupně tyto: počet žáků ve třídě, nedostatek finančních prostředků, problematická spolupráce s rodiči, ADHD, logopedické vady, problematická výslovnost, nejednotná úroveň. Postupně se vyjádřím k jednotlivým bodům z tohoto výpisu.

Počet žáků

Aby mohl učitel efektivně učit, potřebuje k tomu určité podmínky a počet žáků ve třídě je jednou z nich. Jazykové školy nabízí výuku ve skupinách maximálně 12 lidí. Vyšší počet je už není vhodný. Není to tím, že by vyučující nezvládl mluvit na všechny studenty, ale sami studenti nemají dostatečný prostor ke komunikaci. Proto je i na základní škole důležité, kolik dětí má učitel při výuce cizího jazyka ve třídě. Tento problém je řešen v praktické části, kde se ukázal jako jedním z nejhlavnějších.

Nedostatek finančních prostředků

Peníze ve školách scházejí téměř na všechno – na platy učitelů, na pomůcky, na učebnice atd. Tento problém však není žádnou novinkou, dlouhodobě se řeší.

Spolupráce s rodiči

Na základní škole je přímo nutné, aby byl učitel v kontaktu s rodiči. Mluví s nimi o prospěchu žáka, o jeho chování, rodinných problémech apod. Avšak i mezi rodiči se najdou tací, kteří pokládají své dítě za génia a stěžují učiteli práci. Chtějí po něm např., aby se dítěti více věnoval, aby „pochopil“, že jejich dítě je zázračné, i když látku neumí. Tak by se dalo pokračovat dlouho. Na druhou stranu jsou také rodiče, které nezajímá, jak se jejich děti učí. Porozumět si s rodiči je pro učitele někdy větší problém, než učit celý den třídu neposedných dětí.

ADHD

Neboli hyperaktivita s poruchou pozornosti je velice častým jevem u dnešních dětí. Nejvíce se projevuje ve školním věku, kdy postihuje 5-7 % dětí, převážně chlapce. V 50 % přetrvává do dospělosti. Alespoň jeden žák ve třídě touto poruchou trpí. Projevuje se deficitem pozornosti, impulzivností a hyperaktivitou. Velmi často bývá doprovázena neuznáváním autorit. Porucha však nemá vliv na inteligenci jedince. Pokud se ale u nějakého žáka zjistí, má tento žák tendenci vymlouvat se na ni. Učitelé v tomto ohledu musí mít velmi silnou trpělivost.

Logopedické vady

Ve 3. třídě by už děti měly mluvit bez jazykových vad. Přesto se najdou děti, které i v tomto věku neumějí správně vyslovovat – huhňají, koktají, zadržávají se, neumějí *r* a *ř*. Tyto děti pak bývají terčem posměchu ostatních spolužáků a znepríjemňují atmosféru třídy. Obvykle se děti s logopedickými vadami posílají na vyšetření a dochází na speciální cvičení, které mají za úkol je těchto vad zbavit.

Problematická výslovnost

Výslovnost v angličtině působí všem žákům ze začátku problémy. Nejsou zvyklé na neobvyklé fóny, které se v angličtině vyskytují. Při výslovnosti určitých anglických slov, musí mluvčí „našpulit“ ústa a jazyk tak, že mu to může přijít až komické. Obzvláště děti si např. při výslovnosti fonému [ð] připadají hloupě. I to může být pro výuku jazyka velký problém.

Nejednotná úroveň

Výuka cizího jazyka se na mnoha školách vyučuje už od 1. nebo 2. třídy, jako nepovinný předmět nebo jako zájmový kroužek. O tuto dřívější výuku je ze stany rodičů velký zájem. Ale pokud se sejdou ve 3. třídě děti, které se učily angličtinu již dříve, a děti, které s jazykem začínají poprvé, může zde nastat pro učitele jistý problém. Škola ve většině případů nemá prostředky na rozdělení těchto dětí do dvou skupin. Učitel v tomto případě musí zvládat jak úplné začátečníky, tak i děti, které už něco umějí. Zkušený pedagog by si s tím měl jistě poradit.

Výše uvedené problémy, ukazují, jak nedoceněným povoláním učitelství je. Výuka všech předmětů základní školy nezahrnuje pouze samotné vyučování, ale také přípravu

učitele na hodiny, promýšlení učebního plánu, další vzdělávání, jednání s rodiči, poznávání žáků. Učitelé mnohokrát stojí v těžké situaci i přes snahu co nejefektivněji vyučovat.

4 Vlastní analýza výuky ve 3. třídě

Pro analýzu výuky ve 3. třídě jsem vytvořila 2 dotazníky. První dotazník (viz příloha 1) se zaměřuje na učitele a třídu. Druhý dotazník (viz příloha 2) měl přinést názory samotných žáků. Proto jsem tuto část práce rozdělila do tří skupin. První vykazuje informace o učitelích a třídách, druhá se zabývá rozbořem pozorovaných hodin a třetí se zaměřuje na názory žáků.

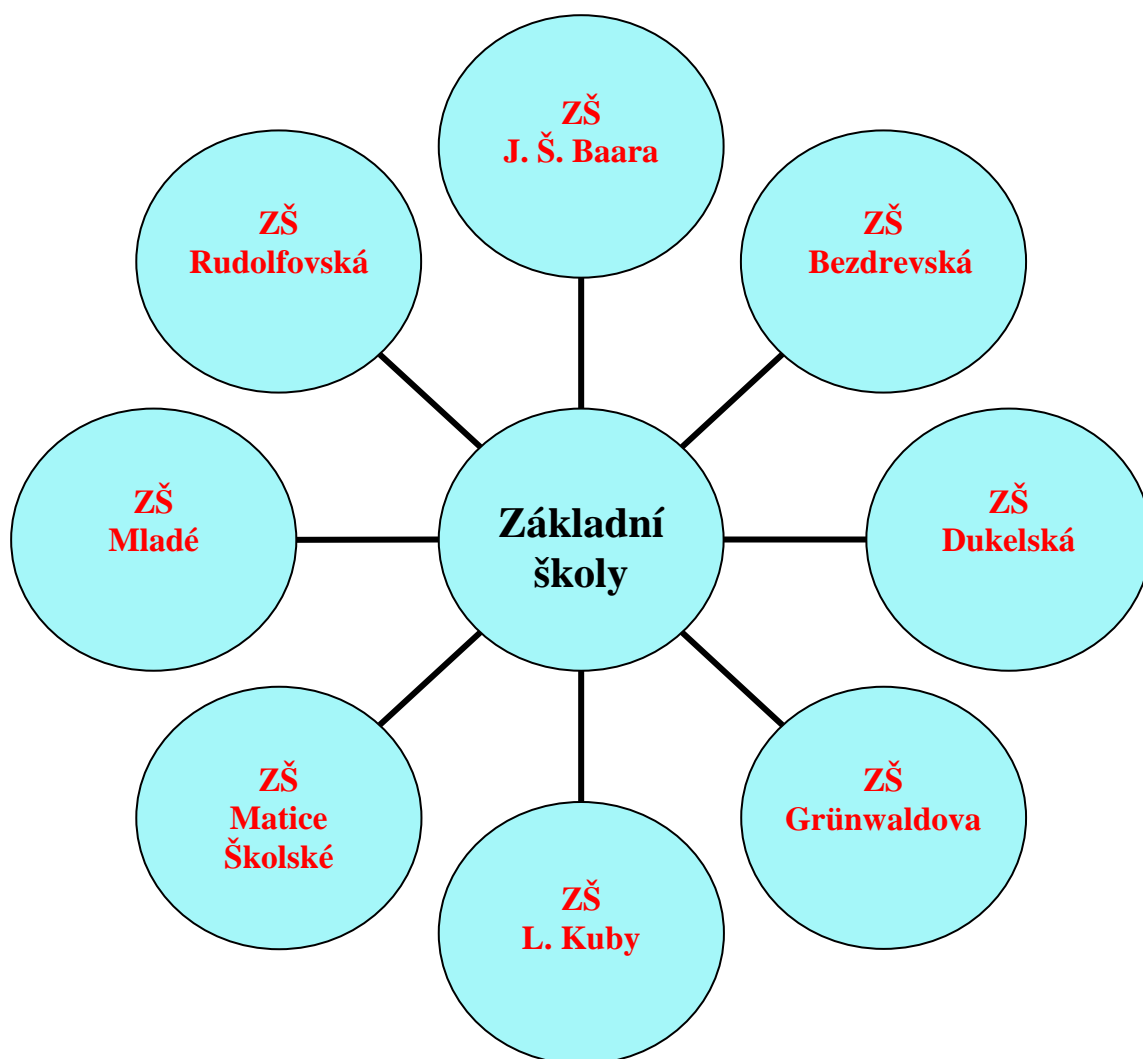
Svůj výzkum jsem zaměřila zejména na výkon a připravenost učitele na hodiny angličtiny. K tomu jsem použila dotazník a byla jsem na hodině osobně přítomna. Jako hlavní kritéria jsem použila aspekty, které tvoří opornou strukturu kvalitní výuky anglického jazyka. První část dotazníku je zaměřena přímo na vyučující a druhá na průběh hodiny.

Pro šetření jsem vybrala základní školy v Českých Budějovicích a požádala je o spolupráci. Ovšem ne ve všech jsem se setkala s ochotou spolupracovat. Učitelé se bránili tím, že nejsou tím správným příkladem. Což může v mnoha případech dokazovat, že nejsou se svým výkonem spokojeni a „někdo“ by mohl odhalit jejich chyby. Vstřícnější školy jsem osobně navštívila a pozorovala v nich výuku anglického jazyka. Výsledky jsem zpracovala tak, aby obecně vykazovaly hodnoty, které můžeme aplikovat i na ostatní školy. Tyto výsledky jsem zanesla do bodů a grafů, nebo jsem je zhodnotila jiným způsobem.

Hned na začátku bych chtěla zmínit, že na všech zkoumaných školách vyučovaly angličtinu ženy. To je velmi zajímavé zjištění. Proč cizí jazyk nevyučují také muži? Důvodem bude samozřejmě celkový nedostatek učitelů – mužů. Také to může být nižším platovým ohodnocením. Od mužů jako živitelů rodin se tradičně čekají vyšší výděly než od ženy. Tato práce však nemá za cíl tento problém řešit. Přesto toto zjištění může posloužit k zamyšlení.

Z výše zmíněného důvodu budu dále používat termín „paní učitelka“ nebo jen „učitelka“.

V Českých Budějovicích se nachází 17 základních škol. Svůj výzkum jsem provedla v 10 třídách následujících vybraných škol:

Graf č. 1

4.1 Jednotlivé body dotazníku

Dotazník v první části obsahuje souhrnné informace o dané třídě (pokročilost, zaměření, počet žáků) a osm otázek se týká učitele a jeho výuky. Ve druhé části jsem hodnotila průběh hodiny, reakce a zájem žáků, ústní projev učitele (výslovnost, pořádek slov ve větě) a využití češtiny a angličtiny ve vedení hodiny.

Výuka angličtiny probíhá na všech školách třikrát týdně podle učebního plánu vzdělávacího programu Základní škola:

„Učební plán vzdělávacího programu ZÁKLADNÍ ŠKOLA, čj. 16847/96-2, od 1.9.2008

Předmět	Ročník								
	~~1.~~	~~2.~~	3.	4.	5.	~~6.~~	~~7.~~	8.	9.
Český jazyk	40					16			
Cizí jazyk						9			
Matematika	22					16			
Prvouka	7								
Přírodověda						7			
Vlastivěda									
Chemie						4			
Fyzika						6			
Přírodopis						6			
Zeměpis						6			
Dějepis						6			
Občanská výchova						4			
Rodinná výchova						4			
Hudební výchova						4			
Výtvarná výchova	6					8			
Praktické činnosti	3					4			
Tělesná výchova	10					8			
Volitelné předměty						6			
Disponibilní časová dotace	5					13			
Týdenní časová dotace povinných předmětů	~~20~~	~~20-22~~	24-26	24-26	24-26	~~29~~	~~29-30~~	31-32	31-32
Celková týdenní povinná časová dotace	117					121			
Nepovinné předměty									

Cizí jazyk

Cizí jazyk je zařazen povinně do 3. až 9. ročníku. S výukou Cizího jazyka je možné začít při zájmu žáků a souhlasu jejich rodičů i v nižších ročnících. Přednostně musí být žákům nabídnuta výuka anglického jazyka; pokud žák (jeho zákonný zástupce) zvolí jiný cizí jazyk než anglický, musí škola prokazatelně upozornit zákonné zástupce žáka na skutečnost, že ve vzdělávacím systému nemusí být zajištěna návaznost ve vzdělávání zvoleného cizího jazyka při přechodu žáka na jinou základní nebo střední školu.¹⁶

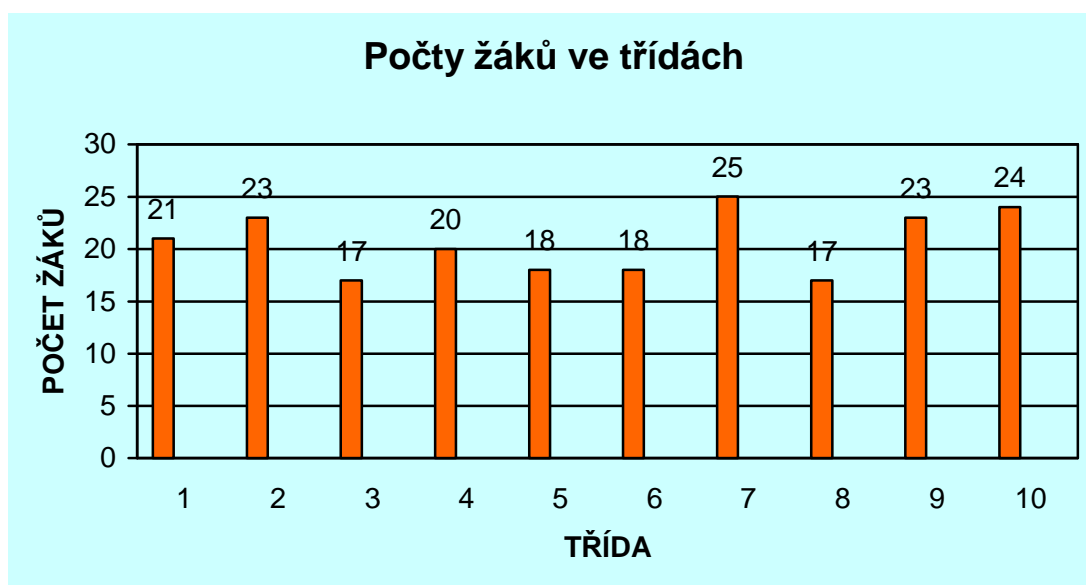
¹⁶ www.vuppraha.cz/soubory/RVPZV_2007-07.pdf

Osmdesát tříd bylo bez zaměření, jedna třída byla zaměřena výtvarně a jedna sportovně. Všichni žáci byli začátečníci. Počet žáků se ve výsledku ukázal jako velice důležitý aspekt, proto je mu věnován první bod následující analýzy.

4.1.1 Počet žáků

Podle Školního řádu v části *Provoz a vnitřní režim školy: Režim činnosti ve škole* smí být „při výuce cizích jazyků nejvyšší počet žáků 24 ve skupině“¹⁷. Pro jazykovou potřebu by však tento počet měl být snížený. Pro většinu aktivit je nevyhovující pracovat s tolika žáky najednou. S menším počtem žáků se vždy pracuje lépe než s celou třídou. Ideální počet je 8 až 10 žáků. Ve skutečnosti bývá nejčastější počet kolem 17 žáků, ale často se objevuje 20 a více.

Následující graf udává počty dětí v jednotlivých zkoumaných třídách:

Graf č. 2

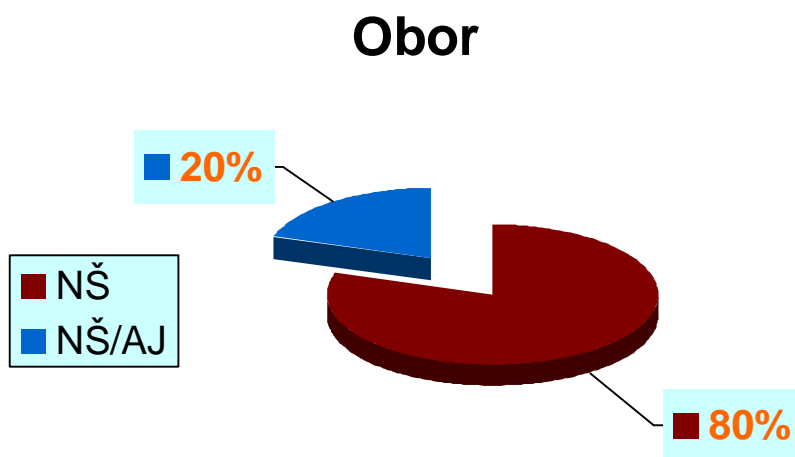
Samy paní učitelky si stěžovaly na velký počet dětí v hodině, tzn. 18 a více žáků. V mnoha případech zůstává velký počet žáků ve skupině i po rozdělení třídy na polovinu. Paní učitelky viděly problém v nedostatku prostoru pro konverzaci a příležitosti ke komunikaci, v důsledku čehož žáci rychle ztrácejí zájem. Jak je uvedeno výše, „ideální“ počet žáků ve třídě se pohybuje kolem 8 až 10 dětí. Ve skutečnosti jsou tato čísla dvojnásobná až trojnásobná.

¹⁷ <http://www.zsmlade.info/dokumenty/skolniradz08-09.pdf>

Z grafu je evidentní, že situace v tomto ohledu je velmi závažná. Tento faktor velmi silně ovlivňuje celou výuku. Řešením by mělo být ustanovení, které nařídí maximální počet žáků ve skupině, a to nejvýše 15.

4.1.2 Kvalifikace

Učitelé na 1. stupni mají vystudovaný obor Učitelství pro 1. stupeň, tedy Národní školu (dále jen NŠ). K tomu mohou mít další specializace jako je hudební výchova, tělesná výchova, výtvarná výchova, německý a anglický jazyk. Pro můj výzkum bylo důležité zjistit, zda mají učitelé vystudovaný obor NŠ + anglický jazyk. Ostatní (i se specializacemi) jsem zahrnula pouze pod NŠ. Z výsledků jsem zjistila, že pouze dva z deseti vyučujících splnili tuto podmínku.

Graf č. 3

Učitelská praxe se pohybovala od 2 do 31 odučených let. Zdálo by se, že čím více let, tím lépe. Ale vždy tomu tak není. Jak jsem se mohla přesvědčit, učitelka s kratší praxí předvedla podle mého názoru efektivnější hodinu, než zkušená, dlouholetá kantorka. Myslím si, že délka praxe není pro výuku tolik směrodatná.

Dalším zkoumaným bodem bylo zdokonalování se v jazyce. Toto uvedlo 7 vyučujících. Většinou navštěvují kurzy nebo se věnují samostudiu. Školy jazykové kurzy samy nabízí a mnohdy je učitelům i platí. Většinou se však jedná o víkendy a mnohým se nechce trávit svůj volný čas učením. K tomuto dodám, že jen 3 učitelky byly déle než

jeden týden v anglicky mluvící zemi. Tato skutečnost se však ukázala také méně podstatná. I bez vycestování se učitelé mohou naučit dobrému přízvuku a výslovnosti.

4.1.3 Učebnice

Škála učebnic je rozsáhlá, výběr je velmi bohatý. Každý učitel by si měl učebnici osobně prohlédnout a zvážit, zda je pro žáky vyhovující. Z výzkumu jsem zjistila, že na zkoumaných základních školách se používají tyto učebnice:

1. Chatterbox 1

- Derek Strange
- Oxford University Press 2006

Jde o čtyřdílnou učebnici pro žáky od 3./4. třídy. Každý díl (15 lekcí) je na jeden školní rok. Najdeme zde komiksová dobrodružství na pokračování, hry, soutěže, písničky, křížovky. Zahrnuje učebnici, pracovní sešit, knihu pro učitele, CD a doplňkový materiál (obrázkové karty, kopírovatelný materiál pro výtvarné aktivity a hry a další nápady na zpestření výuky, včetně metodického průvodce pro učitele). Tato učebnice patří mezi nejvíce rozšířené. Je oblíbená pro svoji přehlednost a jednoduchost v používání. Většina učebnic pro děti má svého „průvodce“, který žákům představuje, co se budou učit. Zde je tímto průvodcem robot Zoko.

2. Chit Chat 1

- Paul Shipton, Course consultant: Derek Strange
- Oxford University Press 2002

Je to dvoudílný kurz pro žáky ze 3. nebo 4. tříd ZŠ, který rozvíjí všechny řečové dovednosti. Má jasnou a přehlednou mluvnici (žák vždy ví, co se učí), pěkné ilustrace, písničky, říkadla, informace o životě v anglicky mluvících zemích, pravidelná opakování a testy. Zahrnuje učebnici (12 lekcí), pracovní sešit, metodickou příručku pro učitele v češtině, audio CD nebo kazety a obrázkové karty. Průvodcem jsou zde Superstars – dvě dívky a dva chlapci.

3. Join Us for English 1

- Günter Gerngross, Herbert Puchta, Paola Tite
- Cambridge University Press and ELI 2006

Join Us for English je vylepšená nová edice původní učebnice Join In. Najdeme v ní nové obrázky, témata, příběhy a písničky. Zahrnuje učebnici (9 lekcí), pracovní sešit, knihu pro učitele, CD, DVD, obrázkové karty a portfolio. Tato učebnice předpokládá již určitou znalost jazyka, protože učebnici předchází díl Join Us for English Starter. Děti, které začínají až s prvním dílem, jsou proti ostatním v nevýhodě. Dále chci zmínit, že náročnost textů a slovíček se v průběhu učebnice nijak nezvyšuje. Na posledních stranách učebnice najdeme slovníček, který však neobsahuje všechna slova vyskytující se v knize a chybí zde výslovnost. Pracovní sešit je oproti ostatním sešitům z jiných řad barevný a moc úkolů na procvičení zde nenajdeme. Knihy jsou atraktivní jak barevností a pěknými ilustracemi, tak i pěknými písničkami a vtipnými příběhy. Písničky na CD jsou celkově v rychlém tempu a slova jsou často přehlušena hudebním doprovodem, což dětem výrazně ztěžuje porozumění. Průvodcem je zde tygr Toby.

4. Angličtina pro 3. ročník základní školy – Hello, kids!

- Marie Zahálková
- SPN 2006

Jde o řadu učebnic pro ZŠ. Učebnici provází pracovní sešit, nahrávky slovíček, rozhovorů, říkanek a písniček na CD, hrací karty – kvarteta – pro nácvik slovíček a rozhovorů a metodická kniha pro učitele. Jako zásadní rozdíl oproti zahraničním učebnicím zde vidím přítomnost českého jazyka. A to jak v učebnici, tak i v pracovním sešitě. Dále mě udivilo, že na nahrávce říkali čísla stran a cvičeníh česky.

5. Start with Click 1

- Miluška Karásková, Jiří Šádek
- Fraus

Tento dvoudílný soubor učebnic angličtiny je určen pro výuku ve 3. – 5. ročníku ZŠ. Cílem je především prvotní motivace dětí s důrazem na získání správných počátečních návyků. Pozornost se věnuje všem čtyřem základním jazykovým dovednostem, ale také

znalostem z jiných předmětů. Soubor zahrnuje učebnici (30 lekcí), pracovní sešit, CD. Také zde najdeme přítomnost českého jazyka. Průvodcem je myš Click.

Všechny tyto učebnice mají stejný základ pro slovní zásobu a gramatiku. Následující tabulka vykazuje, které složky mají společné:

SLOVNÍ ZÁSoba	GRAMATIKA
Alphabet	article a/an; singular/plural
Animals	Is it a ...? What's this?
Clothes	Whats your name? How are you?
Colours	How old are you? How many?
Food	Yes/No answers
House	I have got ... Have you got ...?
Numbers 1 – 10	I like ...
School things	adjectives, verbs (to be, to have, to do)

Tabulka č. 1

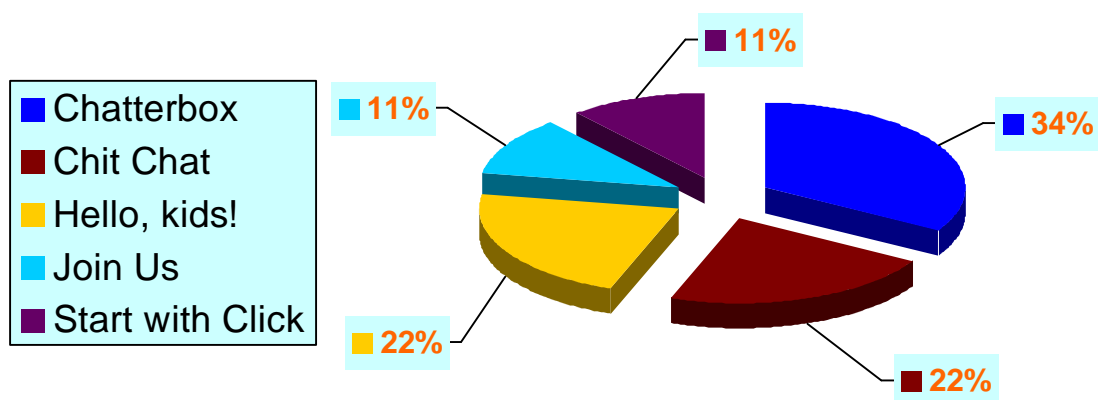
Při praxi jsem se setkala i s tím, že žáci žádnou učebnici nepoužívali. Vlastně ji ani nepotřebovali. Pracovní sešit si tvořili sami svými zápisky, nalepenými obrázky, ilustracemi. I tento způsob je efektivní.

Na zkoumaných školách se používá 5 druhů výše popsanych učebnic, z toho nejvíce Chatterbox z britského nakladatelství Oxford. Učebnice jsou na první pohled atraktivní (pěkné obrázky, průvodní postavičky, barvy). Nepraktické jsou desky, ve kterých jsou učebnice a pracovní sešit vydávány. Děti je brzy roztrhají nebo jinak poškodí. Další slabinou bývá cena, která se pohybuje kolem 300,- Kč za učebnici a kolem 150,- Kč za pracovní sešit. Nutno dodat, že si je žáci kupují sami a používají je pouze jeden školní rok. V rodinách s větším počtem dětí je to vysoký výdaj na školní pomůcku.

U zahraničních vydání učebnic nezřídka chybí slovníček s výslovností, což považuji za zásadní problém, protože vyučující sami často neumí transkripci. Pokud se v učebnici slovníček vyskytne, je buď bez výslovnosti, nebo nejsou obsažena všechna slova. Učitelky byly s učebnicemi spokojené, hlavně s učebnicí Chatterbox.

Následující graf znázorňuje, jaké bylo rozšíření jednotlivých učebnic:

Učebnice

Graf č. 4

4.1.4 Ostatní materiály

Vedle učebnic existuje řada dalších materiálů a pomůcek, které usnadní a zatraktivní výuku. Jejich použití ale nesmíme překombinovat, ani nadměru užívat. Žáci by si pak na tento způsob zvykli a nechtěli by pracovat s učebnicí. Finančně náročnější výbavu v dostatečném množství (počítače, projektory, interaktivní tabule) si nemůže každá škola dovolit. Občas se škole podaří vybavit učebnu alespoň jednoho učitele.

Flashcards

Obrázkové karty velmi dobře slouží k prezentaci slovíček bez zbytečného překládání do mateřštiny. Někdy bývají součástí učebnice, jindy se dají přikoupit. Jednoduché karty si každý učitel dokáže vyrobit sám podle potřeb svých žáků. Žáky můžeme do vytváření také zapojit.

Dataprojektor

Zařízení umožňující zprostředkovat prezentaci všem přítomným tím, že obraz, jehož zdrojem může být osobní počítač, notebook, přehrávač DVD a jiná videozařízení, promítá (promítá) na plátno či zeď.

Nástěnné výukové plakáty

Jsou výborné pro přehled učiva – slovíček, gramatiky. Hotové se dají koupit, avšak není těžké si nějaké vyrobit. Podílet se mohou i děti.

CD a MC přehrávač + zvukové disky

V dnešní době je systém kazetových nahrávek zastaralý. Navíc jeho využití mělo značné nedostatky. Například hledat na pásce písničku ze 3. lekce, kterou zrovna potřebuji pustit (a nebyl čas si ji připravit), je opravdu časově náročnější, než jen navolit příslušné číslo a zmáčknout play.

Video + videokazety

O videu platí totéž, co o MC kazetách. V době DVD přehrávačů a nastupujících blue-ray disků je časově neekonomické používat videa. Do této techniky se opravdu vyplatí investovat. Potěšíme tím nejen žáky (zvláště se jedná o kvalitu), ale především učitele, kteří se nemusí o přestávce zdržovat přetáčením.

Počítače

Pro zpestření výuky je dobré zařazovat do hodin výukové programy, hry, příběhy na pokračování. Každá škola nemá tuto možnost, chybí dostatek počítačů v učebně (o jeden počítač se dělí 2-3 žáci) a tím se často ztrácí smysl využívání této technologie.

Interaktivní tabule

Je to velká interaktivní plocha, ke které je připojen počítač a datový projektor. Projektor promítá obraz z počítače na povrch tabule a přes ni můžeme prstem, speciálními fixy, nebo dalšími nástroji ovládat počítač nebo pracovat přímo s interaktivní tabulí. Tabule je většinou připevněna přímo na stěně, nebo může být na stojánku. Je to v podstatě druh dotykového displeje.

4.1.5 Spolupráce v zahraničí

Mnoho škol má možnost navštívit anglicky mluvící země prostřednictvím různých výměnných pobytů, zájezdů, výletů. Je to velká výhoda, protože děti jsou obklopeny angličtinou po celý den a to z různých zdrojů. Takovou zkušenost jim žádná hodina ve škole nenahradí. Bezpochyby nejlepší je jet přímo do Velké Británie, ale i ostatní země, kde mohou slyšet a použít angličtinu, mohou být pro žáky přínosné.

4.2 Rozbor hodin

Průběh hodin měl vcelku stejnou strukturu a to: krátké opakování, hra, nová látka, práce s učebnicí a pracovním sešitem, říkanky, písničky.

Paní učitelky používaly během hodiny angličtinu i češtinu. Anglicky mluvily na žáky při pozdravu, loučení, pomocí otázek, písniček, říkanek, pojmenování nových věcí, činností. V několika případech byla však čeština upřednostněna na úkor angličtiny. Jednalo se o typy vět, jako jsou běžné příkazy: *Bud'te zticha. Nemluvte.*, povely: *Otevřete si učebnici. Vezměte si pero, tužku. Čti. Poslouchejte.*, okamžité překládání: *This is a roll - To je rohlík. Is it a cat? - Je to kočka?*.

Příklad jedné pozorované hodiny na škole X s paní učitelkou Y:

- Paní učitelka vejde do učebny, děti se postaví a pozdraví: *Good morning, Mrs Y!* Tuto frázi se žáci naučí během první hodiny. Paní učitelka odpoví: *Good morning, children!*
- Následuje procvičení, kdy každý žák dostane otázku a musí na ni odpovědět. Př.: *What's your name? Are you a teacher? Who is she? Are you a woman?* Žáci ne vždy rozumí a nevědí, co mají odpovědět.
- Následuje hra, kdy jde jeden žák před tabuli a má zavázané oči. Jiný žák schová míč (do krabice, na židli, na zem, pod lavici). Společně následuje rytmická říkanka:
*Iki biki soda cracker,
iki biki hit,
iki biki soda cracker,
tell me, where is it?*
Žák před tabulí se (s pomocí učitelky) ptá: *Is it on the chair? Is it in the box?* Ostatní odpovídají. Po uhodnutí se žáci vymění. Paní učitelka se ptá: *Who wants to hide? Who wants to guess?* Děti se hlásí, i když nerozumí. Vystřídá se pět žáků.

- Další aktivita vyžaduje dvojice a do každé dvojice jeden míček. Paní učitelka předvádí s dobrovolníkem. Hází si míčkem a říkají: *Throw! Catch it!* Učitelka několikrát zopakuje slova a všichni opakují nahlas. Pak zkoušejí sami. Poté, co si vyzkouší, položí míček na zem a šetrně do něj kopou se slovy: *Kick!* Nakonec ten, kdo má míček, napodobuje paní učitelku: *Put the ball.* – Položí míček. *Pick the ball.* – Zvednou míček. Všichni si vyzkouší.
- Potom uklidí míčky a jdou psát do pracovního sešitu. Cvičení se týká přiřazování slov v češtině k anglické výslovnosti. Slova zazněla během hodiny několikrát. I přesto mají někteří žáci se cvičením problémy. Poslední aktivita je hra ve dvou řadách – kdo první z dvojice řekne správně slovo na obrázku, pokračuje dál, až zůstane jeden vítěz.
- Na konci hodiny si zaspívají písničku *Goodbye, have a good day!*

Paní učitelka během hodiny použila hodně aktivit, hodina byla pestrá. Angličtinu využívala během otázek, předvádění, v písničkách a říkankách. Na pokyny v angličtině reagovali jen někteří žáci, proto od nich velmi rychle upustila a říkala je česky. Protože jde o fráze, které se opakují každou hodinu (Otevřete si učebnici. Vezměte si tužku. Buďte zticha. Pojď sem.) a žáci je slyší od první hodiny, měly by zaznít pouze v angličtině. Samozřejmě ze začátku je třeba úkon nějakou dobu předvádět, než si jej žáci osvojí. Později na něj budou reagovat přirozeně. Čeština mnohdy zaznívala na úkor angličtiny a pokud se žáci mimo hodinu s jazykem nesečkají, je toto množství velmi málo.

Z poslechu byl znát český ostrý přízvuk a tím i chyby ve výslovnosti. Děti samozřejmě tyto chyby přebíraly. Např.: *Throw.* [trou] Dále věta: *Put the ball.* Sloveso *put* ve významu něco někam položit musí mít ještě předložku, aby bylo zřejmé kam tu věc máme položit. Správně: *Put the ball on the floor.* Tataž chyba je i ve větě: *Pick the ball.* Chceme-li něco zvednout směrem nahoru, přidáme ke slovesu *pick* přeložku *up*. Správně: *Pick up the ball.* nebo *Pick it up.* I když žáci v tomto věku nechápu gramatiku tohoto typu, je důležité, aby se od začátku učili mluvit správně. Význam pochopí později.

Škola X, kde probíhala tato ukázková hodina, měla k dispozici jazykovou učebnu. Přesto, že zde byl prostor, seděli žáci v úzkém kruhu a měli problém s místem. Také vybavenost učebny nebyla dostačující. Několik obrázků na zdi doplňovala interaktivní tabule, která nefungovala.

4.2.1 Chyby

Během pozorování hodin si nešlo nevšimnout chyb, kterých se učitelky dopustily. Nejčastější chyby byly ve výslovnosti. Naučí-li učitel žáky špatně vyslovovat, budou se toho v budoucnu těžko zbavovat. Je proto také dobré vědět, nejsou-li možné dva typy výslovnosti. Pokud je nutné, na tuto skutečnost žáky upozornit.

Zde si dovoluji uvést nejčastější prohřešky ve výslovnosti vyučujících, které jsem zaznamenala:

Chybně vyslovovaná slova

SLOVO	SPRÁVNÁ VÝSLOVNOST	ŠPATNÁ VÝSLOVNOST
soldier	['souldʒər]	[soldír]
figure	['fígər]	[figjúr]
ham	[hæm]	[ham]
throw	[θrou]	[trou]
Christmas	['krismes]	[christmes]
children	[tʃildrən]	[čildri]

Tabulka č. 2

Chyby ve špatné stavbě věty:

Good morning, Miss teacher!

Take please now your pupil's book.

What does it mean Czech?

Say me.

Say us your number.

Put the ball.

Has somebody a ball?

Open, please, activity.

What about letter?

What you don't like?

Sit back to your seat.

4.3 Názory dětí

Svůj názor, zda hodina angličtiny a učitel opravdu splňují základní předpoklady pro kvalitní výuku, nám mohou sdělit také děti. Vytvořila jsem krátký dotazník, kde jsem se v jedenácti otázkách zeptala dětí ze dvou třetích tříd jedné základní školy, jaký je jejich názor na angličtinu. Dotazovaných dětí bylo 28, z toho bylo 10 děvčat a 18 chlapců. Od těchto 28 respondentů vzešly tyto závěry.

Otázka č. 1: Máš rád/a angličtinu?

Děti vyjádřily svůj vztah k jazyku takto:

mám rád/a angličtinu		nemám rád/a angličtinu		trochu, někdy	
počet žáků	podíl	počet žáků	podíl	počet žáků	podíl
18	64 %	5	18 %	5	18 %

Tabulka č. 3

Z výše uvedených čísel je dobře vidět, že žáci angličtinu mají rádi. V případech, kdy tomu tak není, mohlo jít o chvilkový pocit (nedobře napsaný test, nezábavná cvičení) a nebo opravdu jazyk nemají rádi.

Otázka č. 2: Připravuješ se na ni doma?

Domácí příprava je velice důležitá pro všechny předměty, tedy i pro angličtinu. Zvláště jde o opakování nových slov, výrazů, zkoušet slova psát, číst. Z dotazovaných žáků se doma připravuje 64 %.

Otázka č. 3: Jak se učíš? A jak často?

Každý žák má svůj způsob, jak se učí. Žáci, kteří se připravují doma, se učí alespoň 3x týdně. Je zajímavé, že žáci, kteří se doma neučí, připravují se alespoň před testem, nebo občas.

Otázka č. 4: Umí někdo z rodiny anglicky?

Pokud v rodině někdo anglicky umí, má žák výhodu. Může se zeptat, poradit se. Jsou však rodiny, kde nikdo neumí žádný cizí jazyk a to je pak pro žáka těžší. Musí se snažit sám, nebo jít pro radu k učiteli, spolužákovi, kamarádovi. V 82 % někdo z rodiny

anglicky umí. Většinou alespoň jeden z rodičů nebo sourozenec. Naopak v 18 % případů neumí jazyk nikdo z rodiny.

Otázka č. 5: Pomáhá ti někdo s úkoly, resp. máš možnost se doma zeptat, když něco nevíš?

Tato otázka úzce souvisí s předcházející. Pokud rodina dobře funguje, dokáže si i vzájemně pomáhat. Proto i v případech, kdy nikdo z rodiny neumí jazyk, dokáží alespoň poradit (známí, slovník, internet). V tomto ohledu je podpora u 93% dotazovaných dobrá.

Otázka č. 6: Co se ti nejvíce líbí v učebnicích (úkoly, obrázky, příběhy)?

V učebnicích nejvíce zaujaly obrázky a hned potom příběhy. Příběhy bývají často psané s vtipem a to se dětem líbí.

Otázka č. 7: Co máš nejraději? Zakroužkuj: čtení, psaní, mluvení, poslech

Z těchto čtyř dovedností se těší největší oblibě poslech a to v 90 %. Zejména jde o poslech písniček a příběhů.

Otázka č. 8: Co ti přijde na angličtině nejtěžší? Zakroužkuj: čtení, psaní, mluvení, poslech

Naopak za nejtěžší považují děti čtení a psaní. Tyto dvě dovednosti patří mezi nejobtížnější. Slova se jinak čtou a jinak píší. Všichni žáci s tím mají za začátku velké problémy a pro ty, kteří mají sami problém s češtinou, jsou tyto dovednosti o mnoho složitější.

Otázka č. 9: Budeš s angličtinou pokračovat i po základní škole?

Tato otázka měla zjistit, zda žáci vědí, nebo alespoň tuší, jak moc bude jazyková vybavenost pro ně potřebná. S tímto faktem počítá 75 % dětí.

Otázka č. 10: Jaký by podle tebe měl být učitel angličtiny?

Odpovědi na tuto otázku byli v jádru stejné. Polovina si přeje mít učitele, který je hodný, „normální“, umí dobře anglicky, je trpělivý, dokáže se zasmát. Také se vyskytly odpovědi jako – „...aby byl přísný...takový jako máme...aby nás něco naučil... mistr v ájině“.

Otázka č. 11: Jak by podle tebe měla vypadat hodina angličtiny?

V této oblasti nemají děti nějakou ucelenou představu, přejí si pestrou hodinu. Podle jejich slov by měla hodina vypadat „...zajímavě...aby všichni uměli anglicky...dobře...abychom si hrály...hodně se učíme“. Celkově chtějí děti v hodinách více zábavy, her, aktivit.

Z těchto odpovědí můžeme usoudit, že děti angličtina baví, rády se jí učí a mají chuť s ní pokračovat. Proto velmi záleží na učiteli, který děti podpoří a pomůže jim vytvořit k jazyku dobrý vztah. Na druhou stranu jsou také patrné nedostatky, v jazykové vybavenosti rodiny. Učí-li se v rodině někdo anglicky dokáže dítěti správně poradit, podpoří v něm motivaci pro jazyk.

Závěrem je možno konstatovat, že pokud má žák kvalitního učitele a dále rodinné zázemí, které ho vede a podporuje v učení cizího jazyka, jsou to nejlepší předpoklady pro jeho další cestu ke zdokonalování se v angličtině a eventuelní osvojování dalších jazyků.

5 Závěr

V diplomové práci jsem se zabývala výukou angličtiny ve 3. ročníku ZŠ. Práci jsem rozdělila na dvě části – teoretickou a praktickou, resp. vlastní analýzu výzkumu výuky. V první části jsem se zaměřila na stručný popis současného stavu potřeby znalosti angličtiny. Dále jsem uvedla její postavení v Rámcově vzdělávacím programu, který je výsledkem reformy českého školství a který zařadil výuku anglického jazyka od 3. třídy. Potřebu cizího jazyka jsem podpořila také informacemi z Evropského referenčního rámce. Dále jsem se zabývala charakteristikou dětí ve věku 8 – 10 let, což odpovídá žákům 3. ročníku ZŠ. Popsala jsem, jak se tyto děti cizímu jazyku učí, jaké k tomu mají dispozice, jaké jsou jejich dovednosti a jakými metodami dosahují nejlepších výsledků. Do této části jsem dále zahrнула hodnocení, motivaci, obraz „ideálního“ učitele a také to, co by žáci na konci 3. třídy měli umět. Všechny tyto oddíly jsem se snažila popsat z hlediska RVP a jeho cílů při výuce cizího jazyka.

Mým cílem bylo také ukázat, jak se s novou reformou vypořádali sami učitelé, kteří se nachází ve zcela jiném postavení. Protože vyučují jazyku od začátku, budují v dětech základy, které musí být korektní a přesné. Špatné návyky při výuce se v dalším studiu jazyka těžko odstraňují. Této problematice jsem věnovala druhou část své práce.

V praktické části jsem zanalyzovala a popsala výsledky, které vyplynuly z pozorování na vybraných základních školách v Českých Budějovicích, pro které jsem použila vytvořené dotazníky. První dotazník se týkal učitelů a samotného průběhu hodiny. Zde jsem získala několik velmi cenných informací, které považuji za pevná kritéria při hodnocení výuky. Na začátku výzkumu jsem považovala všechny body dotazníku za faktory, které ve značném množství ovlivňují výuku. Z nasbíraných zkušeností jsem zprvu méně důležité body posunula dopředu mezi první. Zejména se jednalo o počet žáků ve třídě a chyby ve výslovnosti učitelek.

Dobrá výslovnost je pro žáky velmi důležitá. V tomto období, kdy se děti často úplně poprvé seznamují s anglickým jazykem a jsou velmi vnímavé při přijímání zásad a pravidel pro výuku, je rozhodující, v jaké kvalitě jsou jim tyto poznatky podávány. Nesprávně naučená výslovnost se pak v dalším období obtížně opravuje a je velkou

nevýhodou při přechodu na jinou školu, kde se pak žák potýká s odstraněním špatných návyků. Chyby, které byly zaznamenány při výzkumu jsou překvapující, zvláště pak u slovíček, kde je výslovnost jasně stanovená a ani se nejedná o možnost dvou různých výslovností. Tyto nedostatky by se neměly u učitele angličtiny vyskytovat. Z tohoto zjištění vychází základní závěr, že odbornost učitele je nejdůležitějším faktorem správné výuky.

Počet žáků ve třídě se průměrně pohyboval okolo 20 žáků. To je dvakrát více než ideální počet, který je okolo 10 žáků. V tomto velkém počtu vyjde na každého žáka dvakrát méně času, nemá takový prostor pro komunikaci. Dále musí delší dobu čekat, než na něj přijde řada, a to způsobuje, že se žáci velmi často nudí. Děti mají rády hodně pohybových aktivit a je vhodné zařazovat je do hodiny často. To je ale velmi obtížné při velkém počtu žáků a někdy dokonce tento způsob učení může rušit sousední třídy, právě pokud je skupina příliš velká. Počet žáků ve skupině je jedním z velmi důležitých faktorů u výuky jazyka.

Jako velmi důležité se z počátku průzkumu jevílo, zda měl učitel možnost se vzdělávat v jazyce v anglicky mluvících zemích. Tento předpoklad se však nepotvrdil. Nebyl rozdíl mezi učitelkami, které měly možnost pobývat v cizině. Je třeba konstatovat, že ve zkoumaném vzorku nebyl respondent, který by byl např. ve Velké Británii výrazně delší dobu (tj. více než několik týdnů).

Učebnice jsou v současné době na velmi dobré úrovni. Učitelky byly s jejich používáním spokojené a nebylo zjištěno, že by používání konkrétní učebnice angličtiny mělo vliv na kvalitu výuky a to jak pozitivně tak negativně. Názorné pomůcky, které pomáhají zefektivnit výuku jsou dnes již zcela samozřejmostí. Ve sledovaném vzorku všechny učitelky používaly vizuální pomůcky, které byly nápadité a děti je přijímaly příznivě.

Mezi mé zjištění patřilo také to, že na všech zkoumaných školách anglický jazyk vyučovaly ženy. Muži jsou v tomto oboru sice výjimkou, ale je známo, že muž mívá u dětí větší respekt a autoritu. Je škoda, že místo učitele není natolik dobře platově ohodnoceno, aby přitáhlo více učitelů mužů.

Druhý dotazník vznikl v průběhu výzkumu a jeho úkolem bylo zjistit názory samotných žáků. Z těchto závěrů totiž můžeme dále čerpat podněty pro zkvalitnění výuky. Je zde jasně vidět, kde je nutné zvýšit úsilí. Žáky baví především poslech písniček a příběhů. Při vlastním pozorování na hodinách angličtiny však bylo zjištěno, že žáci občas nevnímají přesný význam příběhu nebo říkanky. Aby tento způsob výuky měl smysl, měli by děti znát slova, která se v říkance nebo v příběhu vyskytují. Nebylo by žádoucí, aby děti pouze pasivně vnímaly hudbu či hlas a nevnímaly obsah slov.

Žáci naopak neradi čtou a píšou. V tomto ohledu je evidentní, že by se tato situace měla řešit a tyto činnosti podávat dětem tak, aby o ně měly větší zájem a nebály se obtížnosti. A právě zde se velmi negativně projevuje velký počet žáků ve třídách. Každý žák by měl mít možnost se projevit ve čtení, aby učitel mohl jeho výslovnost sledovat a popřípadě opravovat. Ovšem při velkém počtu žáků je to velmi obtížné a ostatní žáci, kteří nejsou zrovna aktivně zainteresováni na čtení projevují nezájem a při hodinách vyrušují. Toto zjištění jen potvrzuje, že počet žáků byl právem vyhodnocen jako důležitý fakt, mající na výuku podstatný vliv.

Pozitivní je zjištění, že děti mají o výuku angličtiny zájem, chápou její význam do budoucna a chtějí v ní dále pokračovat.

Z hodnocení pak dále vyplynulo, že v této části je důležitý přístup rodiny a zázemí v rodině pro vnímání důležitosti výuky angličtiny a možnost získat základní informace v blízkém okolí. Děti jsou přirozeně soutěživé a mají zájem ve škole vyniknout. Je pak na rodičích, aby dětem správně vysvětlili důležitost jazykové vybavenosti pro další uplatnění v životě. Učitel pak má za úkol podat výuku tím nejefektivnějším způsobem pro děti ve věku 8 – 10 let a to s vědomím, že špatně získané návyky mohou být pro žáka překážkou v dalším vývoji.

Shrnutím výše uvedených poznatků je možno konstatovat, že studie ukázala, že pro kvalitní výuku angličtiny je důležitá osoba učitele. Především je to jeho úroveň znalostí a také jeho chuť a nadšení pro tuto práci. I učitel angličtiny se musí dále vzdělávat a přinášet nové poznatky do své práce tak, jak je to samozřejmé již téměř ve všech pracovních činnostech. Dalším faktorem je počet dětí ve skupině. Při vlastním pozorování na hodinách výuky byly zjišťovány nedostatky, které mají těžiště právě v malém prostoru pro opakování a procvičování. Většina těchto aktivit je pak ukládána

jako domácí cvičení. Ovšem bez odborného vedení a někdy bez podpory v rodině, pak zájem dítěte o jazyk upadá.

Celý výzkum ukázal, že naplňování cílů RVP je pro učitele směřovatelné a jejich snaha je vysoká. Žáci dostali v hodinách větší prostor pro vyjádření, komunikaci. Vybavení škol se zlepšilo. Pomůcek existuje nepřehledné množství a žáci mají dokonce v některých případech možnost poznat anglicky mluvící země. Avšak jsou zde ještě nedostatky, které snahu o dosažení cílů znesnadňují. Jedním z příkladů je již výše uvedený problém – vysoký počet žáků. Ten znemožňuje také plnění základního cíle ERR, který klade velký důraz na komunikaci, tzn. co nejvíce v hodinách mluvit.

Svou prací jsem chtěla přinést obecný pohled na situaci, jak se školy vypořádaly s novou českou reformou, a to konkrétně v anglickém jazyce. Dále by práce měla ukázat, v čem je třeba vylepšit kvalitu výuky cizích jazyků u dětí příštích generací. Z reakcí žáků jsem poznala většinou zájem cizímu jazyku se věnovat, proto je škoda, když učitelé tento zájem nerozvíjí. Starší generace učitelů se novým způsobům a novým metodám výuky brání a nové učitele často od takovýchto věcí zrazují. Bez těchto nutných změn nelze výuku zefektivnit. Záleží na „ostrých loktech“ a odvaze mladých učitelů, jak se s tím vypořádají. Proto chci povzbudit studenty i absolventy pedagogické fakulty, aby se nenechali těmito názory odradit. Je třeba mít odvahu k používání nových postupů navzdory nepřívětivé reakci učitelů, kteří jsou zaběhnutí v určitých stereotypech a neradi mění svoje metody práce.

Rodičům a dalším zákonným zástupcům, kteří chtějí svým dětem zajistit dobrý jazykový základ, doporučuji osobně výuku angličtiny navštívit a posoudit její úroveň přímo na místě. Celková atmosféra hodiny a přístup učitele k žákům nejvíce pomohou rodičům při rozhodování o tom, která škola je pro jejich dítě tou nejvhodnější.

6 Summary

English is a worldwide language which is spoken in 45 countries. It is the mother tongue for 300 million people and another 300 million people use it as a second language. As the Czech Republic is not so large and Czech language is not so widespread, it is almost a necessity for people who want to have a good occupation to speak English. The best start for learning English is in early childhood. The sooner a child begins, the better chances he or she will have in mastering the language in the future.

In 2007 the Czech government approved of new education reforms, and schools were supposed to teach in different ways, following new rules. English as a second language is taught from the 3rd form. The problem is: which teachers can teach English to children? Who has got the competence to do it? Do they all have the knowledge? Can they speak English? Do they have the skills to teach English in English? This work attempts to answer some of these questions.

My thesis concerns the problem of teaching English language to children at the 3rd form of primary school. It is divided into two main parts: theoretical and practical. My effort was to examine as many schools as possible in České Budějovice and show how the teachers coped with the problem of having an appropriate English teacher in every 3rd form classroom.

At first I asked school authorities to grant me permission to observe their lessons of English. In some cases that was impossible. Teachers felt they were not so good to be the proper example. However, I managed to watch 10 English lessons and talk to 10 teachers who gave me precious information for my research.

My survey is based on two questionnaires. The first one consists of eight questions for teachers and four points for observing the lessons. These questions seemed to be very important for effective lessons. I personally asked the teachers and they gave me direct answers. The second questionnaire was to show what children think, what they like and what they do not like.

From this study I found the number of pupils as the biggest problem. The ideal number is between 8 and 10 pupils in the class but there was never any class like that. The lowest number was 17 pupils in the classroom. There was still a high number even after dividing a class into two groups. The more pupils a teacher has in his or her class, the less opportunities they have to talk or ask questions. If there are 25 pupils and everyone has to say his or her answer, the others get bored and start to make noise and their thoughts turn away from English.

I found that five types of textbooks were used. The texts usually have nice pictures and funny cartoons. A favourite book was *Chatterbox* from Oxford University Press. Teachers were satisfied with that. It is wonderful that there are lots of books from abroad but there could be little problem with the prices. One student's book and one activity book cost together about 450 Kč.

Another big problem was that there were many mistakes in pronunciation and syntax. A very important aspect for being a good teacher is in proper education. Only two of ten teachers had studied both primary education and English. The next important factor is that teachers must learn constantly and keep on progressing and learning new words.

As for the children, they really like English and mostly they understand its importance for them. Almost everyone has the support and encouragement from their family, which is very important. Their favourite activity is listening to stories and songs. On the other hand writing and reading are the hardest skills to develop which is obvious because they have problems with them in the Czech language too. The answers for the question: *What should your English teacher be like?* were clear: *witty, to be fun with, nice, great speaker of English* or *strict, teach us a lot, the same*. Also they want to play in lessons, have fun, learn, do more activities.

From this study it could be seen that there were some things that should be improved and flaws in education that should be eliminated. The point of this work was to show how English is taught and how well or badly it is done, or which changes in schools have been made since the time of communists. It should help young teachers and parents to make it in the way their pupils (children) will learn as much as they can. Teachers can improve their skills to make it easier for children to learn a new language.

Additionally, parents can support them and find the best teacher and make optimal conditions for their children.

7 Bibliografie

Odborná literatura:

- [1] Betáková, L.: *Angličtina učitele angličtiny*. Fraus, 2006.
- [2] Ioannou-Georgiou, S., Pavlou, P. *Assessing Young Learners*. Oxford: Oxford University Press, 2003.
- [3] Krashen, S. D. *Second Language Acquisition and Second Language Learning*. Prentice Hall International (UK) Ltd., 1988.
- [4] Kyriacou, C.: *Klíčové dovednosti učitele*. Portál 1996.
- [5] Matějček, Z. a kol.: *Lehké mozkové dysfunkce*. Psychiatrické centrum, Praha, 1991.
- [6] Mercer, N., Swann, J. *Learning English*. Routledge and The Open University, 1996.
- [7] Moon, J. *Children Learning English*. Macmillan, 2000.
- [8] Piaget, J., Inhelderová, B.: *Psychologie dítěte*. Portál, 2007.
- [9] Phillips, S. *Young Learners*. Oxford, 1993.
- [10] Scott, W.A., Ytreberg, L.H. *Teaching English to Children*. Longman, 2003.
- [11] Slattery, M., Willis J. *English for Primary Teachers*. Oxford, 2001.
- [12] Vágnerová, M.: *Psychologie školního dítěte*. Karolinum, 1997.
- [13] Wray, D., Medwell, J. *Primary English: Knowledge and Understanding*. Learning Matters Ltd., 2007.

Učebnice:

- [14] Gerngross, G., Puchta, H., Tite, P.: *Join Us for English*. Cambridge University Press, 2006.
- [15] Shipton, P.: *Chit Chat*. Oxford University Press, 2002.
- [16] Strange, D.: *Chatterbox*. Oxford University Press, 2006.
- [17] Zahálková, M.: *Angličtina pro 3. ročník základní školy*. SPN, 2006.

Internetové odkazy:

- [18] <<http://www.rvp.cz>>
- [19] <www.vuppraha.cz/soubory/RVPZV_2007-07.pdf>
- [20] <http://www.msmt.cz/uploads/soubory/zakladni/SP_UP_2008_09>
- [21] <<http://www.zsmlade.info/dokumenty/skolniradzs08-09.pdf>>

- [22] <<http://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/spolecny-evropsky-referencni-ramec-pro-jazyky>>
- [23] <http://ec.europa.eu/ceskarepublika/index_cs.htm>

8 *Seznam příloh*

Příloha č.1

Dotazník pro učitele a výuku

Příloha č. 2

Dotazník pro žáky 3. třídy

Příloha č. 3

Ukázka vyplněných dotazníků

Příloha č.1:

Škola:

Třída (zaměření):

Počet žáků: dívky/chlapci

Začátečníci-mírně pokročilí – středně pokročilí

Počet hodin týdně:

Vyučující: muž/žena

1. Jaké je vaše dosažené vzdělání?
2. Byl/a jste někdy v anglicky mluvící zemi? Kde? Jak dlouho?
3. Jak dlouho trvá Vaše učitelská praxe?
4. Zdokonalujete se v jazyce? A jak?
5. Jaké používáte učebnice?
6. Používáte i jiné studijní materiály a pomůcky? Jaké?
7. Jaké má škola možnosti? (počítače, video, sluchátka, spolupráce v zahraničí)
8. Jak hodnotíte výuku aj ve 3. ročníku z hlediska:
  - RVP
  - počtu žáků

Pozorování:

1. Téma hodiny:

2. Dovednosti: psaní, čtení, mluvení, poslech, hry

3. Hodina je vedena v čj ___% v aj ___%

4. Reakce žáků: porozumění, spolupráce, aktivita

Příloha č.2:

Máš rád/a angličtinu?

Připravuješ se na ni doma?

Jak se učíš? A jak často?

Umí někdo z rodiny anglicky?

Pomáhá ti někdo s úkoly, resp. máš možnost se doma zeptat, když něco nevíš?

Co se ti nejvíc líbí v učebnicích (úkoly, obrázky, příběhy)?

Co máš nejraději? Zakroužkuj: čtení, psaní, mluvení, poslech

Co ti přijde na angličtině nejtěžší? Zakroužkuj: čtení, psaní, mluvení, poslech

Budeš s angličtinou pokračovat i po základní škole?

Jaký by podle tebe měl být učitel angličtiny?

Jak by podle tebe měla vypadat hodina angličtiny?

Příloha č. 3

Máš rád/a angličtinu? *Mám*

Připravuješ se na ni doma? *Ano*

Jak se učíš? A jak často? *Dobře*

Umí někdo z rodiny anglicky? *Ano*

Pomáhá ti někdo s úkoly, resp. máš možnost se doma zeptat, když něco nevíš? *Ano*

Co se ti nejvíc líbí v učebnicích (úkoly, obrázky, příběhy)? *Obrázky*

Co máš nejraději? Zakroužkuj: čtení, psaní, mluvení, poslech

Co ti přijde na angličtině nejtěžší? Zakroužkuj: čtení, psaní, mluvení, poslech

Budeš s angličtinou pokračovat i po základní škole? *Ano*

Jaký by podle tebe měl být učitel angličtiny? *Hodný, dobrý a hlavně, aby uměl anglicky.*

Jak by podle tebe měla vypadat hodina angličtiny? *Měla by být lehká a také barevná.*

Máš rád/a angličtinu?

Připravuješ se na ni doma?

Jak se učíš? A jak často? *dobře, celý týden i SO, NE*

Umí někdo z rodiny anglicky?

Pomáhá ti někdo s úkoly, resp. máš možnost se doma zeptat, když něco nevíš?

Co se ti nejvíc líbí v učebnicích (úkoly, obrázky, příběhy)?

Co máš nejraději? Zakroužkuj: čtení, psaní, mluvení, poslech

Co ti přijde na angličtině nejtěžší? Zakroužkuj: čtení, psaní, mluvení, poslech

Budeš s angličtinou pokračovat i po základní škole?

Jaký by podle tebe měl být učitel angličtiny? *HODNÝ A TRPĚLIVÝ*

Jak by podle tebe měla vypadat hodina angličtiny? *USHĚVAVĚ A LEGRACNĚ*

Máš rád/a angličtinu? ANO
Připravuješ se na ni doma? ANO
Jak se učíš? A jak často? HODNĚ
Umí někdo z rodiny anglicky? ANO
Pomáhá ti někdo s úkoly, resp. máš možnost se doma zeptat, když něco nevíš? ANO
Co se ti nejvíc líbí v učebnicích (úkoly, obrázky, příběhy)?
Co máš nejraději? Zakroužkuj: čtení, psaní, mluvení, poslech
Co ti přijde na angličtině nejtěžší? Zakroužkuj: čtení, psaní, mluvení, poslech
Budeš s angličtinou pokračovat i po základní škole? ANO
Jaký by podle tebe měl být učitel angličtiny? CHYTRÝ HODNĚ
Jak by podle tebe měla vypadat hodina angličtiny? DO DŘE

Máš rád/a angličtinu? NE
Připravuješ se na ni doma? ANO
Jak se učíš? A jak často? někdy
Umí někdo z rodiny anglicky? sestra
Pomáhá ti někdo s úkoly, resp. máš možnost se doma zeptat, když něco nevíš? ANO
Co se ti nejvíc líbí v učebnicích (úkoly, obrázky, příběhy)?
Co máš nejraději? Zakroužkuj: čtení, psaní, mluvení, poslech
Co ti přijde na angličtině nejtěžší? Zakroužkuj: čtení, psaní, mluvení, poslech
Budeš s angličtinou pokračovat i po základní škole? ANO
Jaký by podle tebe měl být učitel angličtiny? DOBRÝ
Jak by podle tebe měla vypadat hodina angličtiny? ŽE BI SME SE HODNĚ VČILI ANGLIČTINU

Máš rád/a angličtinu? *jak kdry někdy ano někdy ne ~~ano~~*

Připravuješ se na ni doma? *jasně ob den*

Jak se učíš? A jak často? *učím se každý den půl hodiny.*

Umí někdo z rodiny anglicky? *mamka se učí a bráta ^{ch} jo.*

Pomáhá ti někdo s úkoly, resp. máš možnost se doma zeptat, když něco nevíš? *máru možnost*

Co se ti nejvíc líbí v učebnicích (úkoly, obrázky, příběhy)? *ano*

Co máš nejraději? Zakroužkuj: čtení, psaní, mluvení, poslech

Co ti přijde na angličtině nejtěžší? Zakroužkuj: čtení, psaní, mluvení, poslech

Budeš s angličtinou pokračovat i po základní škole? *ano*

Jaký by podle tebe měl být učitel angličtiny? *místu v ajině.*

Jak by podle tebe měla vypadat hodina angličtiny? *aby všichni uměli anglicky.*

Máš rád/a angličtinu? *Někdy*

Připravuješ se na ni doma? *Ano*

Jak se učíš? A jak často? *dobře / někdy 3 týdne*

Umí někdo z rodiny anglicky? *rodice*

Pomáhá ti někdo s úkoly, resp. máš možnost se doma zeptat, když něco nevíš? *Ano*

Co se ti nejvíc líbí v učebnicích (úkoly, obrázky, příběhy)?

Co máš nejraději? Zakroužkuj: čtení, psaní, mluvení, poslech

Co ti přijde na angličtině nejtěžší? Zakroužkuj: čtení, psaní, mluvení, poslech

Budeš s angličtinou pokračovat i po základní škole? *Ano*

Jaký by podle tebe měl být učitel angličtiny? *Chytrý.*

Jak by podle tebe měla vypadat hodina angličtiny? *Zajímavě a xě se něco nového naučím.*

Máš rád/a angličtinu? *noho*
Připravuješ se na ni doma? *ano*
Jak se učíš? A jak často? *dovela dobře / 1 týdne*
Umí někdo z rodiny anglicky? *matka, já*
Pomáhá ti někdo s úkoly, resp. máš možnost se doma zeptat, když něco nevíš? *ano*
Co se ti nejvíc líbí v učebnicích (úkoly, obrázky, příběhy)?
Co máš nejraději? Zakroužkuj: čtení, psaní, mluvení, poslech
Co ti přijde na angličtině nejtěžší? Zakroužkuj: čtení, psaní, mluvení, poslech
Budeš s angličtinou pokračovat i po základní škole? *asi ano*
Jaký by podle tebe měl být učitel angličtiny? *hodný*
Jak by podle tebe měla vypadat hodina angličtiny? *dobře*

Máš rád/a angličtinu? *ANO*
Připravuješ se na ni doma? *NE*
Jak se učíš? A jak často? *NIJAK NÍKDY*
Umí někdo z rodiny anglicky? *ANO*
ANO
Pomáhá ti někdo s úkoly, resp. máš možnost se doma zeptat, když něco nevíš? *ANO*
Co se ti nejvíc líbí v učebnicích (úkoly, obrázky, příběhy)?
Co máš nejraději? Zakroužkuj: čtení, psaní, mluvení, poslech *PÍSNÍČEK*
Co ti přijde na angličtině nejtěžší? Zakroužkuj: čtení, psaní, mluvení, poslech
Budeš s angličtinou pokračovat i po základní škole? *ASI ANO*
Jaký by podle tebe měl být učitel angličtiny? *HODNÝ*
Jak by podle tebe měla vypadat hodina angličtiny? *-MLUVENÍ NEVIM JMI TO JEDNO*

Máš rád/a angličtinu? *ano*
Připravuješ se na ni doma? *ne*
Jak se učíš? A jak často? *nijak hodně málo*
Umí někdo z rodiny anglicky? *jo*
Pomáhá ti někdo s úkoly, resp. máš možnost se doma zeptat, když něco nevíš? *ne jo*
Co se ti nejvíc líbí v učebnicích (úkoly, obrázky, příběhy)? *příběhy*
Co máš nejraději? Zakroužkuj: čtení, psaní, mluvení, poslech
Co ti přijde na angličtině nejtěžší? Zakroužkuj: čtení, psaní, mluvení, poslech
Budeš s angličtinou pokračovat i po základní škole? *ne*
Jaký by podle tebe měl být učitel angličtiny? *nevím to je fuk*
Jak by podle tebe měla vypadat hodina angličtiny? *nevím to je fuk*

Máš rád/a angličtinu? *ano*
Připravuješ se na ni doma? *ano*
Jak se učíš? A jak často? *podle směšky, hodně často*
Umí někdo z rodiny anglicky? *ano*
Pomáhá ti někdo s úkoly, resp. máš možnost se doma zeptat, když něco nevíš? *ano*
Co se ti nejvíc líbí v učebnicích (úkoly, obrázky, příběhy)? *příběhy*
Co máš nejraději? Zakroužkuj: čtení, psaní, mluvení, poslech poslech
Co ti přijde na angličtině nejtěžší? Zakroužkuj: čtení, psaní, mluvení, poslech psaní
Budeš s angličtinou pokračovat i po základní škole? *ano*
Jaký by podle tebe měl být učitel angličtiny? *přísný*
Jak by podle tebe měla vypadat hodina angličtiny? *že se hodně učíme.*

Máš rád/a angličtinu? *ne*

Připravuješ se na ni doma? *ano*

Jak se učíš? A jak často? *někdy a chvílemi, každý den*

Umí někdo z rodiny anglicky? *moje mamka.*

Pomáhá ti někdo s úkoly, resp. máš možnost se doma zeptat, když něco nevíš? *pomáhá mi někdo, ano, má možnost se doma zeptat nebo něco hledat doma*

Co se ti nejvíc líbí v učebnicích (úkoly, obrázky, příběhy)?

Co máš nejraději? Zakroužkuj: čtení, psaní, mluvení, poslech

Co ti přijde na angličtině nejtěžší? Zakroužkuj: čtení, psaní, mluvení, poslech

Budeš s angličtinou pokračovat i po základní škole? *ano*

Jaký by podle tebe měl být učitel angličtiny? *hodně a aby neřekl a by sme se neco naučili*

Jak by podle tebe měla vypadat hodina angličtiny? *aby neřekla aby nebylo něco vlna dělat aby nás něco naučila.*

Máš rád/a angličtinu? *ANO*

Připravuješ se na ni doma? *NE*

Jak se učíš? A jak často? *MÁKO*

Umí někdo z rodiny anglicky? *NE*

Pomáhá ti někdo s úkoly, resp. máš možnost se doma zeptat, když něco nevíš? *INTERNET*

Co se ti nejvíc líbí v učebnicích (úkoly, obrázky, příběhy)? *~~obrázky~~ OBRAZKY*

Co máš nejraději? Zakroužkuj: čtení, psaní, mluvení, poslech

Co ti přijde na angličtině nejtěžší? Zakroužkuj: čtení, psaní, mluvení, poslech

Budeš s angličtinou pokračovat i po základní škole? *ANO*

Jaký by podle tebe měl být učitel angličtiny? *NORMALNÍ*

Jak by podle tebe měla vypadat hodina angličtiny? *NORMALNĚ*

Máš rád/a angličtinu? *ne*

Připravuješ se na ni doma? *ne*

Jak se učíš? A jak často? *často*

Umí někdo z rodiny anglicky? *ano*

Pomáhá ti někdo s úkoly, resp. máš možnost se doma zeptat, když něco nevíš? *ano*

Co se ti nejvíc líbí v učebnicích (úkoly, obrázky, příběhy)?

Co máš nejraději? Zakroužkuj: čtení, psaní, mluvení, poslech

Co ti přijde na angličtině nejtěžší? Zakroužkuj: čtení, psaní, mluvení, poslech

Budeš s angličtinou pokračovat i po základní škole? *ne*

Jaký by podle tebe měl být učitel angličtiny? *hodný*

Jak by podle tebe měla vypadat hodina angličtiny? *hodně*

Máš rád/a angličtinu? *ano*

Připravuješ se na ni doma? *ano*

Jak se učíš? A jak často? *učím se dobře a často* *ano*

Umí někdo z rodiny anglicky? *ano*

Pomáhá ti někdo s úkoly, resp. máš možnost se doma zeptat, když něco nevíš? *ano*

Co se ti nejvíc líbí v učebnicích (úkoly, obrázky, příběhy)?

Co máš nejraději? Zakroužkuj: čtení, psaní, mluvení, poslech

Co ti přijde na angličtině nejtěžší? Zakroužkuj: čtení, psaní, mluvení, poslech

Budeš s angličtinou pokračovat i po základní škole? *ano*

Jaký by podle tebe měl být učitel angličtiny? *hodný, aby měl smysl pro humor*

Jak by podle tebe měla vypadat hodina angličtiny? *hegracně*